

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2008/05

Pályázati felhívás

Az „Év fiatal könyvtárosa” elismerő cím elnyerésére

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete, valamint az Informatikai és Könyvtári Szövetség a pályakezdő könyvtárosok kiemelkedő szakmai teljesítményének jutalmazására ismét meghirdeti az „Év fiatal könyvtárosa” pályázatot.

Az elismerést az az egyéni pályázó kaphatja meg, aki:

- 33 év alatti (1975-ben vagy később született),
- felsőfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezik,
- könyvtári munkakörben dolgozik.

A pályamunka tartalmazza a jelölt szakterületének gyakorlatából származó valamely téma írásbeli, még nem publikált kidolgozását. Az előző években nem nyertes pályamunkák – amennyiben az egyéb kritériumok teljesülnek – ismét benyújthatók.

A pályamunkához csatolandó:

- Név, cím, elérhetőség,
- Szakmai önéletrajz,
- 3 támogató írásbeli ajánlása.

Az elismerő cím odaítéléséről az MKE és az IKSZ elnöksége által megbízott kuratórium dönt. Az elismerés ünnepélyes átadására az MKE 40. Vándorgyűlésének (Szombathely, 2008. július 24–26.) plenáris ülésén kerül sor.

A címmel elismerő oklevél, pénzjutalom (50 000,- Ft), szakmai rendezvényen való bemutatkozás lehetősége jár. A kuratórium a dolgozat szaklapokban történő közzétételét ajánlással támogatja. A cím birtokosai előnyt élveznek a külföldi tanulmányutakra benyújtott pályázatuk elbírálásánál.

A pályázat benyújtásának (beérkezési) határideje:
2008. június 20. péntek, 14 óra.

A pályázat benyújtható postai úton (Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1827 Budapest, Budavári Palota „F” épület) vagy személyesen az Országos Széchényi Könyvtár épületében található MKE irodában (439-es szoba). Az iroda hétfőtől csütörtökig 9–16 óra, pénteken 9–14-óra között érhető el.

A hiányosan benyújtott pályázatok tartalmi elbírálás nélkül elutasításra kerülnek.

Bakos Klára
elnök, MKE

Fodor Péter
elnök, IKSZ

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

17. évfolyam 5. szám

2008. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Erdeiné Jónás Irén:** Tudásmenedzsment 3
Amberg Eszter: A nyilvános könyvtárak jegyzékének 2007. évi változásai 9

Műhelykérdések

A megyei könyvtári híradókról

- Bódi Györgyné:** Tizedik évébe lépett a Hírforrás 13
Péterfi Rita: Az olvasás–szövegértésről két nemzetközi vizsgálat kapcsán.
A PIRLS- és a PISA-vizsgálat magyar vonatkozásai 16
Fehér Miklós: Partnerség, együttműködés, minőség. Kistérségi könyvtárak
és a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetejlesztési Osztályának vizs-
gálata 25
ENRICH. A kulturális örökségre vonatkozó információforrások európai háló-
zata 37

Konferenciák

- Giczi András Béla:** BOBCATSSS 2008 – Zadar 39
Berhidi Anna: BOBCATSSS 2008 – az orvosi szakkönyvtáros szemével 42
Somogyvári Katalin: BOBCATSSS 2008 – a felsőoktatási könyvtáros és
esélyegyenlőségi referens szemével 45

História

- Pomogáts Béla:** Két évtized 49

Kiállítás

- Pogány György:** Veszedelmes olvasmányok. Erotikus illusztrációk a 18. szá-
zadi francia irodalomban 52

Perszonália

- Vajda Erik:** Stiegrád Gábor (1949–2008) 55

Könyv

- Vasbányai Ferenc:** A magyar időszerzők kiadványok repertóriumai II. 57
Tóth Andrea: Pázmány Pétertől a világhálóiig – Könyvtárak Tatabányán ... 60

From the contents

Irén Erdei-Jónás: Knowledge management (3);
Eszter Amberg: Changes in the list of libraries open for the public in 2007 (9);
Rita Péterfi: About reading and text comprehension. PIRLS and PISA findings in Hungary (16)

Cikkeink szerzői

Amberg Eszter, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Berhidi Anna*, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának munkatársa; *Bódi Györgyné*, a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár igazgatója; *Erdeiné Jónás Irén*, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtárának munkatársa; *Fehér Miklós*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Giczi András Béla*, a Külügyminisztérium Szakkönyvtárának munkatársa; *Péterfi Rita*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Pogány György*, a pilisi Kármán József Városi Könyvtár igazgatója; *Pomogáts Béla*, irodalomtörténész, kritikus; *Somogyvári Katalin*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kara Könyvtárának munkatársa; *Tóth Andrea*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Erik*, közgazdász, könyvtáros; *Vasbányai Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 forint. Egy szám ára 400 forint

HU-ISSN 1216-6804

OKM

nkta

Nemzeti Kulturális Alap

Erdeiné Jónás Irén

Tudásmenedzsment*

Hazánkban, mégpedig a könyvtáros szakmában is, egyre nagyobb teret hódítanak a Nyugat-Európában, illetve Amerikában oly elterjedt menedzsmenteljárások. Nem titok, hogy a szakma egy része még mindig kételkedve fogad minden olyan eljárást, amelynek nevében a menedzsment szó szerepel. Elég, ha egy pillantást vetünk az elmúlt hónapokban, a Katalisten folyó heves vitára, amelyet Nagy Nikolettnek a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 2007. 7. számában megjelent, „Az ügyfél nem fél ügy” – a CRM alkalmazásainak lehetősége könyvtári területen című, az ügyfélkapcsolat-menedzsmentről szóló cikke, illetve az azt követő előadás váltott ki. Holott igenis szükség van a szó legszorosabb értelmében ügyfél (olvasó–könyvtáros) kapcsolatra, hiszen az egész könyvtári munka erre a bizalomra épül.

Ahogy természetesen, és lényegében evidenciának tekinthetjük az olvasókkal való jó kapcsolattartást, az olvasók igényeinek megismerését, ugyanúgy evidencia a tudásmenedzsment is.

Egy jól működő intézményben, könyvtárban, ha kimondatlanul is, jelen kell lennie ennek a menedzsmenteljárásnak. Ahhoz azonban, hogy tisztában legyünk a tudásmenedzsment fogalmával, tisztában kell lennünk a tudás fogalmával is. Sokan összekeverik az információt és a tudást, csakúgy – s itt most a Sándori Zsuzsanna és Mikulás Gábor által is oly sokat említett tudáspiramis aljához közelíték – mint az információt az adattal. Az adatok önmagukban nem hordoznak jelentést, nincs szövegösszefüggésük. Gondoljunk csak az adatbázisokra. Még ha egy teljesszövegű adatbázist vizsgálunk, az abban lévő, gyakorlatilag összefüggő szöveg is csak akkor nyer értelmet, ha abból konkrét információra van szükségünk. Az információ tehát nem más, mint értelmezett adat: bizonytalanságot, háttérzetlenséget oszlat el, s ahogyan az információ felépül az adatokból, úgy épül fel a tudás az információkból. A tudás önmagában véve egyénre szabott, integrált, információ.

A tudáspiramis csúcsán sokszor elhelyezik a bölcsességet is, amely sokak szerint filozófiai magasságokat érint. Úgy érzem, könyvtárosként szükség van bölcsességre, intelligenciára, gondoljunk csak a nehezen kezelhető vagy akár a hátrányos helyzetű olvasókra, illetve a velük kapcsolatos teendőkre.

* Cikkünk a 2008. február 20-án, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által megrendezett *Korszerű menedzsmenteljárások könyvtári alkalmazása* című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

A tudás fajtái

Vizsgáljuk meg, milyen fajtái is vannak a tudásnak: Karl Erik Sveiby a tudás két fajtáját különbözteti meg: a láthatatlan tacit, illetve a látható, tárgyiasult explicit tudást. A tacit tudás személyes tapasztalatokban rejtőzik, nagyon összetett és a tudatban nagyon mélyen helyezkedik el. Sokszor előfordul, hogy magunk sem tudunk a létezéséről. Olyan szituációba kerülünk, amelyre nem tudjuk a megoldást, és egyszer csak mégis megfogalmazódik valami, amiről nem is gondoltuk, hogy bennünk rejtőzik. Emlékezzünk például egy bonyolult referenzkérdés megválaszolására. Nagyon sokan nem gondolják, mennyire nagy jelentősége van mindennek, pedig a tudásmenedzsment egyik célja pont ennek a rejtett tudásnak a felszínre hozása, és ennek hasznosítása a szervezetben, akár egy könyvtáron belül.

A másik, az explicit tudás bizonyos értelemben végeredmény, hiszen ez már valamilyen formában tárgyiasult: ilyenek például az adatbázisok, katalógusok, copyrightok, jogszabályok és nem utolsósorban a szerzői jog, de számos példát sorolhatnánk. Ez a tudás már közzétehető, másnak átadható és közérthető. Nem véletlen tehát, hogy a végső cél, vagyis a „nagy trükk” a tudásmenedzsment alkalmazása során a láthatatlan tudás láthatóvá válása, azaz a tacit tudás explicitté tétele és hasznosítása. Idegen szóval ezt externalizációnak nevezik. Szintén fontos a tudásátadás folyamatában a kombináció, a látható tudásból láthatóvá válás, amelynek segítségével az összefüggéseket is vizsgálni tudjuk, hiszen egy integrált könyvtári rendszert is csak akkor tudunk profi szinten kezelni, ha valamennyi modul működésével tisztában vagyunk. Nézzük meg, milyen tulajdonságai vannak a tudásnak:

- **A tudás nem elhasználható kimerítetlen erőforrás.**

Akárcsak a humán erőforrás menedzsment, hiszen az emberi erőforrás sem elhasználható, ami nyilván nem véletlen, hiszen a tudás hordozója, hogy még inkább pontos legyek, a birtokosa maga az ember.

- **A tudás értéke függ a felhasználási környezettől.**

Nem mindegy, hogy nehezen megszerzett tudásunkat hol és hogyan kamatoztatjuk. Nem célszerű művészettörténet–könyvtáros végzettséggel orvosi könyvtárban elhelyezkedni.

- **A tudás megosztásával vagy használatával annak értéke nem csökken, hanem nő.**

Azáltal, hogy új dolgokat tanulunk, hogy másokkal megosztjuk és mások velünk is megosztják tudásukat, még gazdagabbak leszünk, és ez a tudás nemcsak saját előnyünkre válik, hanem a könyvtár is gazdagodik, az olvasók is szélesebb körű tájékoztatást kaphatnak. Nem szabad egy könyvtáron belül csak egy embernek értenie az adatbázisban való kereséshez, katalogizáláshoz stb., hiszen az adott munkatárs távollétében is ugyanolyan teljes körű szolgáltatást kell nyújtanunk olvasóinknak, ahogyan azt korábban megszokhatták.

- **Nehezen reprezentálható, másolható.**

Mi emberek is sokfélék vagyunk, sokféleképpen gondolkodunk. Nem szabad azonban elmennünk a tény mellett, hogy tudásunk átadható.

Mi a tudásmenedzsment?

A tudásmenedzsment nem cél, hanem eszköz, tulajdonképpen a tudástőke fel-tárásának, létrehozásának, megtartásának, megosztásának, számontartásának in-tegráltan kezelt és technológiával támogatott módja. Nagyon fontosnak tartom kiemelni az integrált megfogalmazást, hiszen akár egy integrált könyvtári rend-szerben – ahol a különböző könyvtári modulok egymással „keresztül-kasul” kap-csolatban állnak – úgy kell kapcsolatban lenniük a fent említett módozatoknak. Nem lineáris, hanem egy egymással szorosan összefüggő tevékenységsorozatról van szó.

Milyen irányvonalai vannak a tudásmenedzsmentnek?

Az első megközelítés szerint az *innováció* biztosítása a könyvtári szervezeti tudás megragadásán és a szervezeti tanulási folyamatokon keresztül. A másik irányvonal szerint a tudásmenedzsment feladata a *szervezeti tudás áramoltatása* a könyvtáron belül és kívül, és hangsúlyozom: a könyvtárak között is. Ha meg-felelő a tudástranszfer, akkor elkerülhető a sok párhuzamos munka, például a párhuzamos digitalizálás, feldolgozás. Mivel a könyvtár célja a használók igénye-inck maximális kiszolgálása, tisztában kell lennünk elvárásaikkal, de nekik is tisztában kell lenniük a könyvtárakban jelen lévő szolgáltatásokkal, programokkal. A harmadik irányvonal, a szervezeti tudás, vagyis az *intellektuális tőke értékelését* emeli ki. Attól, hogy új dolgokat hozunk létre a könyvtárban, nem biztos, hogy jó is, amit csinálunk, tehát mindenképpen szükség van minőségbiztosításra, elé-gedettségvizsgálatra, s ha olvasóink nem elégedettek, nem olyan szolgáltatást vár-nak, amelyet mi elképzeltük, vissza kell lépniük, de nem szabad meghátrálnunk: új stratégiát kell kidolgoznunk és újra kell kezdeni a munkát.

Véleményem szerint e három irányvonal szorosan összefügg, mondhatni, nem beszélhetünk tudásmenedzsmentről, ha e három elem nem képez szoros köteléket.

Tudásteremtés

Hogyan is bővíthetjük könyvtári-szervezeti tudáskészletünket? Thomas H. Da-venport a tudásteremtés hat fajtáját sorolja fel. Elsősorban nagyvállalatokra kon-centrál, hiszen a multinacionális cégek szervezeti kultúrájának valóban elengedhe-tetlen feltétele a tudás megteremtése. Én azonban igyekszem könyvtári példákkal illusztrálni a tudás megszerzésének módjait.

1. Felvásárlás

A tudás megszerzésének leggyorsabb és legközvetlenebb módja a felvásárlás. Könyvtárakban nem éppen elterjedt gyakorlat a tudás megszerzésének eme fajtája, mégis az egyén megvásárlására akadhat példa. Előfordulhat, hogy könyvtárunk élére új igazgató kerül, de nem elégedett a szolgáltatás színvonalával, vagy a kollégák hozzáállásával. Ebben az esetben át lehet csábítani más könyvtárból na-gyobb szaktudású kollégát, magasabb fizetéssel. Bár nyilvánvaló, hogy napjaink-ban nem kell nagyítóval keresgelnünk más könyvtárak szakemberei között, hiszen sajnos, elég nagy a kínálat könyvtárosokból is a munkaerőpiacon.

2. *Bérlés*

Könyvtárakban inkább találkozunk tudásbérléssel, mint tudásfelvásárlással. Bérelhetünk szakértőket, tanácsadókat, restaurátorokat, könyvkötőket vagy például művészetekkel foglalkozó könyvtár esetében művészettörténészeket.

3. *Célorientált erőforrások*

Ha kimondatlanul is, minden könyvtárban működik ilyen erőforrás, amellyel csoportokat hozunk létre, tulajdonképpen egyfajta kutatási, fejlesztési osztályt (K+F osztály). Úgy gondolom, hogy könyvtárak számára ez a legjobb megoldás. Ha nem is állandó munkacsoportot hozunk létre, csak egy-egy pályázat erejéig, azt hiszem, megfelelő motivációval rengeteg új dolgot lehet ezzel a módszerrel megvalósítani. Ehhez azonban nem csekély együttműködési készségre és közös nyelvre, közös célokra van szükség. Nem is beszélve arról, hogy a vezetést is meg kell győzni ennek fontosságáról, hiszen az ilyen munkacsoportok működésének az eredménye általában nem látható rögtön, rendszerint hosszabb folyamat eredményeként jöhetnek létre új dolgok.

4. *Vegyítés*

Elsőre honyolultnak tűnhet ez a tudásszerzés, itt azonban semmi másról nincs szó, mint – leegyszerűsítve – a fent említett teamekbe, csoportokba olyan embereket választani, akik sokfélék, sokféle kreatív tudással, különféle perspektívákkal rendelkeznek, viszont valamilyen szinten itt is szükség van egy közös alapra, hiszen enélkül nem lehet új dolgokat létrehozni. Ehhez nélkülözhetetlen, hogy a vezetői féltékenység ne befolyásolja negatív irányba a munkatársakat, merjék kimondani az ötleteiket. Sajnos, sokszor erre nem kerülhet sor, épp a vezetői vagy egymás közötti féltékenység, illetőleg a „nélkülözhetetlen akarok lenni” hozzáállás miatt.

5. *Adaptáció*

Az adaptáció nem más, mint mesterséges válsághelyzetek létrehozása. Miért van erre szükség? Számos szakember szerint „a siker gyakran ellensége az innovációnak”, mégpedig azért, mert ami már egyszer bevált, azon igen nehezen változtatunk. Tehát mesterséges válsághelyzetet hoznak létre, még a valódi válság beállta előtt megismertetik a krízis érzetét a dolgozókkal. Sajnos, a mai magyar könyvtárügynek nincs szüksége mesterséges válsághelyzetekre, mégis a legfontosabb adaptív erőforrások a dolgozók, akik könnyen sajátítanak el új ismereteket és képességeket, de a könyvtárnak mint intézménynek is megfelelően nyitottnak kell lennie a változásra. Sajnálatosan gyakori az a tapasztalat, hogy a könyvtárosok nehezen változtatnak jól bevált módszereken, de ha lassan is, kezd a szemléletváltozás bekövetkezni, ami a könyvtárak és könyvtárosok előnyére válhat.

6. *A hálózatok*

Korábban már említettem a infokommunikációs technológia szerepét és fontosságát. Nos, a hálózatok is erről a technológiáról szólnak, amelyek közvetítő szerepet játszanak az innovatív gondolkodásban. Lehetnek ezek formális vagy informális hálózatok, sokat tanulhatunk belőle, de hangsúlyozom, hogy ezek szerepét sem alábecsülni, sem túlbecsülni nem szabad. A hálózatok kitűnő példái a

könyvtáros levelezőlisták, így a Katalist, amelynek senki nem vitathatja a fontosságát, de azt is láthatjuk, hogy ez a könyvtáros szakma tudásmenedzsmentje szempontjából nem elég.

Ezért emelem ki, hogy egyetlen tudásteremtő stratégia sem elég önmagában, és nem elég felismerni a szükségességét, fel kell mérni a tudás meglétét, fel kell térképezni, nyitottá kell tenni a rendszeren belül a meglévő tudás áramoltatását.

Erre szolgálnak az úgynevezett tudástérképek. Ez jó esetben egyezik a könyvtár szervezeti felépítésével, mégis jobb, ha kodifikáljuk, hogy milyen problémával, kérdéssel mikor, kihez forduljunk. Természetesen egy „tacit tudástérképpel” mindenki rendelkezik, hiszen ismerjük a kollégákat, egy továbbképzés kapcsán mégis jobb, ha frissítve van tudástérképünk, amelyből megtudhatjuk, ki milyen jellegű új információ, tudás birtokába jutott.

A tudásprojektek sikerét meghatározó tényezők

Talán az egyik legfontosabb, hogy elnyerjük a felső vezetés támogatását. Főként azért, mert a tudásprojekt inkább közép- és hosszútávon térül meg. Elegendő, ha egy új integrált könyvtári rendszer bevezetésére gondolunk. Ha el is tekintünk magától a fejlesztéstől, amelyben szintén könyvtárosok közreműködése szükséges, nem kevés idő telhet el a használatbavételtől a teljes állomány feldolgozásáig. Ezzel már utaltam is a következő lépésre, a megfelelő technikai infrastruktúrára. Fontos, hogy a könyvtárunk valóban tudásorientált legyen; legyen nyitott új dolgok bevezetésére akkor is, ha csak apró lépésekkel tudjuk ezt megvalósítani.

Mivel napjainkban egyre nagyobb teret hódítanak a térítéses információszolgáltatások, tisztában kell lennünk a gazdasági tényezőkkel, milyen szolgáltatást mennyiért végzünk el, lehet ez akár témafigyelés, fénymásolás, szkennelés, arról nem is beszélve, hogy bizony elég komoly összegeket kell fizetni szerzői jogdíjakra is. Ahhoz azonban, hogy tudásprojektünk folyamatosan működjön, fontos, hogy a vezetés és a kollégák is megfelelően motiválják egymást, és többféle tudástranzfer csatornát használjuk tudásunk átadására.

A tudásátadást gátló tényezők

Vannak helyzetek, amelyek gátolják a tudás áramlását. Ilyen elsősorban a már említett bizalomhiány, illetve vezetői féltékenység. Sokszor sem saját, sem más hibáival nem vagyunk elég toleránsak, esetleg nem merünk segítséget kérni a kollégáktól, holott egyáltalán nem biztos, hogy ami az egyik dolgozónak evidens, az a másíknak is az. Ha így lenne, nem lenne szükség tudásmenedzsmentre. Előfordul, hogy korlátoltan gondolkodunk a produktív munkáról, nem egyértelmű a jövőképünk, nem „egy nyelvet beszélünk.” Sokszor azt hisszük, hogy a tudás meghatározott csoportok előjoga vagy a „nem mi találtuk ki” szindróma.

* * *

Összegzés

Mint minden eljárásban, a tudásmenedzsmentben is a legfontosabb, hogy hiába gyártunk elméleteket, ha nem valósítjuk meg ezeket. A tudás elsősre megfoghatatlannak tűnhet, mégis, ha tudatosítjuk munkatársainkban és a könyvtáron mint intézményen belül, hogy milyen információk birtokában vagyunk és ezeket milyen formában tudjuk szolgáltatni, ha támogatjuk olvasóinkat, hogy minél könnyebben kiismerjék magukat a könyvtári rendszeren belül, akár úgy is, hogy bizonyos időközönként használóképzést tartunk, egyrészt láthatóvá válik tudásunk, másrészt energiát és időt takarítunk meg, mind magunk, mind pedig olvasóink számára. A könnyebb eligazodás érdekében szolgáltatásainkat – legyen az akár adatbázis-szolgáltatás webes felületen, vagy akár egy referenzkérdés megválaszolása – rendezett szervezeti és technikai keretek között kell felkínálnunk. Mindehhez elengedhetetlen a kölcsönös bizalom és a megértés, és nemcsak a könyvtárakon belüli, hanem a könyvtári rendszert behálózó szoros együttműködés tekintetében is.

Végül Peter M. Senge szavait idézve kívánom a könyvtárostarsadalomnak, hogy minél szélesebb körben tudja hasznosítani és megosztani tudását: *„a tanuló szervezetek kialakításakor nincs megérkezés, nincs végállomás, az utazás egész életünkön át tart.”*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Sándori Zsuzsanna: Mi a tudásmenedzsment? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2002. 2. sz. 13–29. p.
<http://www.ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0202/sandori.html>
- Havas Péter: Tudásmenedzsment, tanulástudomány, tanulásfejlesztés.
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=konf2002-e-Havas>
- Karl Erik Sveiby: Szervezetek új gazdagsága: a menedzselt tudás. Budapest. KJK–Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2001.
- Thomas H. Davenport–Laurence Prusak: Tudásmenedzsment. Budapest, Kossuth Kiadó, 2001.
- Tudásmegosztás.
<http://www.doctus.hu/tudas>
- Mikulás Gábor: A kultúra kérdése – lépések a tudásmenedzsment felé. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2005. 1. sz. 37–46 p.
- Mikulás Gábor: Tudásmenedzsment – ismeretkezelési lehetőségek a felsőoktatásban.
<http://www.gmcconsulting.hu/inf/cikkek/205/index.htm>

A nyilvános könyvtárak jegyzékének 2007. évi változásai

A 2007-es költségvetési év megszorító intézkedéseinek a könyvtárakat fenntartó, működtető önkormányzatokon keresztül erősen negatív hatása volt a közgyűjteményi területre is. Ezzel összefüggésben érzékeltük, hogy 2007-ben egyrészt – a korábbi két évhez hasonlóan – a kistélepülési/községi önkormányzatok közül továbbra is többen kérték könyvtáruk levételét a jegyzékről, mert ezentúl a könyvtári feladat-ellátást nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével kívánják teljesíteni; másrészt a 2007-es esztendő az intézmény-összevonások éve is volt.

Az összevonások után „újonnan” születő intézmények számos tagintézményből állnak, és sajnos, egyre többször találkozunk esetünkben olyan elnevezéssel, amelyben a „könyvtár” szó nem is szerepel. Egy összevont intézmény esetében nem tartjuk szerencsésnek például a „Városi Intézményi Központ” vagy a „Kulturális Központ” elnevezést, mivel nem derül ki belőle, hogy konkrétan milyen funkciói vannak az intézménynek, pontosabban az önkormányzat által ellátandó kötelező feladatok közül melyekkel foglalkozik pl. a Kulturális Központ (nem így, ha „Városi Könyvtár, Sportcsarnok és Emlékház”-nak hívnák az intézményt). Hangsúlyozni szeretnénk továbbá, hogy a könyvtár közgyűjteményi és nem közoktatási vagy közművelődési intézmény, ezért teljességgel elfogadhatatlan például a „Közművelődési Központ” elnevezés egy nyilvános könyvtár esetében, hisz ez csak egyetlen funkciót tükröztet a névben.

A többször módosított 31/2005. (XII. 22.) OM rendelet – a nevelési–oktatási intézmények névhasználatáról – hatályon kívül helyezte a művelődési intézmények nevééről, elnevezéséről és névhasználatáról szóló 9/1989. (IV. 30.) MM rendeletet. Ugyanakkor a könyvtárak esetében a jogszabály szerinti megnevezés az 1997. évi CXL. tv. 65. § (1) bekezdés szerint a községi, városi, fővárosi könyvtár.¹ Természetesen a fenntartó dönthet az intézmény nevének a megállapításáról, és intézményét egyedi megnevezéssel is elláthatja. Egyedi elnevezésként adható például kiemelkedő tevékenysége alapján ismert személy neve is. Az egyedi elnevezésre javaslatot tehetnek például az állampolgárok (a település lakossága), továbbá a településen működő állami szervek és társadalmi szervezetek vagy az intézmény alkalmazottai. Egy intézmény elnevezése pedig ugyanolyan lényeges, mint a személynév kérdése. Véleményem szerint a név az azonosításon túl szimbólum is, amely érzékelteti a név és viselője, hordozója közötti szellemi kapcsolatot.

2007-ben négy nyilvános könyvtári jegyzék² jelent meg, amelyekre összesen 22 könyvtár kérte felvételét, végül 11 könyvtár, vagyis a jelentkezők fele került fel ténylegesen. A 11 jegyzékre felkerült könyvtár alaptevékenység szerinti megoszlása:

	15. jegyzék	16. jegyzék	17. jegyzék	18. jegyzék
községi könyvtár	1			
községi és iskolai könyvtár	2	2	2	2
szakkönyvtár			1	
egyetemi könyvtár			1	

A 2006. év végi állapothoz képest³ 1976-ról 1548-ra csökkent a nyilvános könyvtárak száma, egyrészt az említett 11 könyvtárat felvettük a jegyzékre, másrészt a 15. jegyzékről 133, a 16. jegyzékről 177, a 17. jegyzékről 63, a 18. jegyzékről pedig 66 könyvtárat, azaz összesen 439 könyvtárat töröltünk az önkormányzatok kérésére. 2007-ben összesen majdnem kétszer annyi könyvtárat töröltünk a jegyzékről, mint az előtte való két évben együttvéve.⁴

A nyilvános könyvtárak jegyzéke 2002–2007

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005	2006	2007. január	2007. május	2007. augusztus	2007. november	2007. törlés	2002–2007 összesen
Megyei könyvtári feladatok ellátása	19										19
Városi könyvtári feladatok ellátása	219	5			2						226
Városi és országos szakkönyvtári feladatok ellátása	1										1
Városi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	42	-11	1								32
Községi könyvtári feladatok ellátása	1132	37	26	-14	-116	1				-324	742
Községi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	455	27	24	-1	-42	2	2	2	2	-107	364
Nemzeti könyvtári feladatok ellátása	1										1
Nemzeti gyűjtőkörű és egyetemi könyvtári feladatok ellátása	1										1
Digitális könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1										1

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005	2006	2007. január	2007. május	2007. augusztus	2007. november	2007. törlés	2002-2007 összesen
Országos szakkönyvtári feladatok ellátása	9			-1							8
Szakkönyvtári feladatok ellátása	28	4	11	7	3			1		-2	52
Egyetemi könyvtári feladatok ellátása	30			-1	1						30
Főiskolai könyvtári feladatok ellátása	35	-3	1	1				1			35
Egyházi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	14	2									16
Egyházi és iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	2										2
Iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1		1								2
Munkahelyi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	16	-1								-5	10
Munkahelyi és városi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	5		1		1					-1	6
ÖSSZESEN	2011	60	65	-9	-151	3	2	4	2	-439	1548

Az ideji és a tavalyi táblázat adatait összevetve megállapítható, hogy továbbra is a legnagyobb változás a községi (és iskolai) könyvtárak számában mutatkozik. 2005-ben 1 százalékkal, 2006-ban 10, 2007-ben pedig (a 2006-os állapothoz képest) kb. 27 százalékkal, azaz mintegy negyedével csökkent a nyilvános könyvtárak jegyzékén található községi (és iskolai) könyvtárak száma.

A 2007-ben a jegyzékről elutasított 11 könyvtárból 9 szintén községi (és iskolai) könyvtár. Az elutasítások háromnegyedének egyik oka, hogy az alaptevékenység leírása sok esetben távol áll a törvény szövegétől, esetleg teljesen hiányzik az alapító okiratból, vagy csak a KSH-szakfeladat szerinti besorolást tartalmazza. Bár ez utóbbi is fontos, de az állami feladatként ellátandó alaptevékenység körébe tartozó feladatokat – a könyvtárak esetében – az 1997. évi CXL. tv. 55. és 65. §-a határozza meg, ezért indokolt az egyes feladatokat részletesen is felsorolni az alapító okiratban. Az elutasításokat másik oka pedig a már sokat emlegetett gazdálkodási forma: a szakfeladat. Az OKM Könyvtári Osztálya jogilag akkor látja biztosítottnak egy könyvtár folyamatos működését, ha az önkormányzat garantálja, hogy legalább a könyvtár éves állománygyarapítási keretének elköltéséről a könyvtáros dönthet, szakmai indokok alapján.⁵

A köztársasági elnök a 127/2007. (VI. 29.) KE határozata értelmében 2007-ben 9 nagyközségnek adományozott városi címet. Év végéig három önkormányzat⁶ küldte be a Könyvtári Intézetbe a hiteles, módosított alapító okiratot. Továbbra is aggasztó, hogy az OKM Könyvtári Osztálya és a Könyvtári Intézet többszöri megkeresése ellenére még mindig nem érkezett be néhány 2004-ben és 2005-ben várossá nyilvánított település könyvtárainak hitelesített, módosított alapító okirata. A négy mulasztó település közül Örkényben nem működik nyilvános könyvtár, az önkormányzat egyszer kérte felvételét a jegyzékbe (Örkényi Szabadidő Központ); a kérvényt azonban elutasítottuk, mivel a könyvtár nem intézményegységként, hanem „részerületként” szerepelt az alapító okiratban.

**Városi címet kapott települések,
amelyek módosított alapító okiratát továbbra is várjuk⁷**

Megye	2004	2005	2007
Békés			Körösladány
Borsod-Abaúj-Zemplén	Cigánd		Alsózsolca
Fejér		Martonvásár	
Pest	Örkény		Biatorbágy, Maglód
Szabolcs-Szatmár-Bereg		Kemecse	Mándok
Vas			Bük

Annak a tendenciának következtében, hogy sok kistelepülési önkormányzat kérvényezte könyvtárának levételét a jegyzékről a 2005. évtől kezdődően, megállapítható, hogy erősen lecsökkent a jegyzéken szereplő „problémás könyvtárak” száma.⁸ Ezek a – zömmel községi (és iskolai) – könyvtárak egyébként sem intézményként működtek, nem feleltek meg a törvény által deklarált nyilvánosság alapkövetelményeinek, és szakfeladaton működtek, így kézenfekvővé vált az önkormányzatok számára, hogy – szakmai koncepcióknak megfelelően – a könyvtári feladatellátást a jövőben szolgáltatás megrendelésével biztosítsák.

JEGYZETEK

- 1 Elavult volta miatt nem támogatjuk az elnevezésben a „klubkönyvtár”, a „közkönyvtár” és a „közművelődési könyvtár” kifejezések használatát sem.
- 2 Kulturális Közlöny, 2007. 1. sz. 3–16. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 8. sz. 532–545. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 15. sz. 1067–1075. p.; Kulturális Közlöny, 2007. 20. sz. 1286–1294. p.
- 3 Vö.: Könyv. Könyvtár. Könyvtáros, 2007. 6. sz. 13. p.
- 4 2005-ben 71 könyvtárat, 2006-ban pedig 165 könyvtárat töröltünk.
- 5 Ezért szoktuk javasolni, hogy használják a „polgármesteri hivatal részjogkörű költségvetési egysége” megfogalmazást. Ez a jogszabály szerint [217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet az államháztartás működési rendjéről, 2. § 40. pont és 15. § (4)] elfogadható.
- 6 Ács. Kozármisleny, Törökbálint.
- 7 2006-ban egy nagyközség se kapott városi címet.
- 8 Értem ezen azokat a nyilvános könyvtárakat, amelyeknek a szakfelügyeleti kérdőívben vagy a statisztikában szereplő adatai és a nyilvános könyvtárak jegyzékéhez bejelentett adatai eltérőek.

A MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓKRÓL

Sorozatunkban azokat a rövidebb-hosszabb „bemutató” cikkeket közöljük, amelyek a megyei hálózati híradók múltjáról, jelenéről és jövőjéről tudósítanak. 2007 őszén a szerkesztőség levélben kereste meg a megyei könyvtárak igazgatóit, azzal a kéréssel, hogy maguk számoljanak be vagy éppen lapszerkesztő munkatársuk írjon ismertetést a megye hálózati híradójáról; úgy ahogyan maguk gondolják, úgy ahogyan önmaguk látják lapjukat. Vannak megyék, ahol jelenleg nem is lát napvilágot könyvtári hálózati híradó, vannak megyék, ahonnan visszajelzést sem kaptunk. Ahonnan viszont érkeztek bemutató cikkek – azokat sorra-rendre olvasóink elé tárjuk.

Tizedik évébe lépett a Hírforrás

A salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet helyismereti külön gyűjteményében böngészve számos könyvtári lapot vehetünk kezünkbe.

Az 1955-ben 200 példányban, stencilezett technikával készült *Nógrádi Népkönyvtáros* belső kiadványként segítette a megyében működő könyvtárak munkáját.

1959-ben *Módszertani füzetek* címmel, 50 példányban kiadott módszertani segédlet jutott el a könyvtáros szakemberekhez.

1970-ben *Könyvtári Tájékoztató* címmel indult több-kevesebb rendszerességgel megjelenő új módszertani lap, amely a Nógrád megyei tanácsai könyvtárhálózat helyzetéről, feladatairól szóló szakmai kiadványként tájékoztatta a könyvtárosokat.

1988-ban a könyvtárunk életében bekövetkezett óriási változás – a Finta József által tervezett könyvtárépület felépült, lezajlott a beköltözés, megtörtént a szolgálati terek belakása – új lap születését is credményezte.

Programunk címmel, havi rendszerességgel egy A/5-ös méretű lap hívta fel a figyelmet könyvtárunk életének fontosabb eseményeire.

1990 januárjában új lappal fordultunk olvasóink felé. A havilapként, A/4-es méretben megjelenő *Hírmondó* a szerkesztőbizottság vezetője, Kojnok Nándor igazgatónk programadó írásában a következőket írta: „*Intézményünk léte és élete az olvasók és a könyvtárosok közös ügye.*”

Ennek a gondolatnak a bizonyossága, hogy az első oldal írásai az oktatás, a művelődés, a kultúra, a könyvtárügy aktuális kérdéseivel foglalkoztak. többek között az önkormányzati törvény megszületéséről és a települési kulturális szolgáltatások jövőjéről. Itt, a „Köztünk élnek” rovatban mutatkoztak be a jeles megyei személyiségek, szakemberek.

A lap többi oldala a könyvtárba látogató különböző korosztályoknak szólt. Egész évet felölelt például a Balassi- és Mikszáth-émlékév, izgalmas sorozatok voltak a *Jeles napok Palócföldön*, a *Műemlékeink*, *Védett természeti értékeink*. A gyermekolvasók külön oldalon rejtvényekkel, könyvajánlásokkal, pályázatokkal találkozhattak.

A Hírmondó 1997-ig, havi 800 példányban készült, elérhető volt könyvtárunkban, és eljutott az oktatási intézményekbe, más könyvtárakba és kulturális intézményekbe.

A Hírmondó sikere, elfogadottsága ellenére úgy éreztük, hogy hiányzik egy olyan módszertani kiadvány, amely elsősorban a könyvtárosoknak szól.

1999 februárjában indítottuk el a *Hírforrás: Aktuális információk Nógrád megye könyvtárosai számára* című lapunkat, amelynek vállalt céljáról Fehér Miklós igazgatónk így írt: „...kiadványunkkal szeretnénk a tájékoztatás, a figyelemfelhívás lehetőségével élni. Elsősorban rövid, aktuális hírekkel töltjük meg a lapot, hogy minél több hírt minél gyorsabban közölhessünk. Tudósítunk törvényi változásokról, pályázati lehetőségekről, könyvtáros képzésekről, egyesületi hírekről, könyvtári rendezvényekről stb.”

A Hírforrás ennek megfelelően kezdetben évi 4–7 alkalommal jelent meg. A/5-ös méretben, négy–nyolc oldalon. Az utóbbi három évben csak évi egy alkalommal, hasonló méretben, de 30–40 oldalnyi terjedelemben látott napvilágot.

E redukcióban pénzügyi okok mellett – 2003-ban 18 fős létszámleépítés történt intézményünkben – az is szerepet játszott, hogy az információ áramlásának újjai rendkívül korszerűek, gyorsak lettek.

Ma már a könyvtárosok az interneten keresztül tájékoznak a pályázati kiírásokról és eredményhirdetésekről, a nyilvános könyvtárak jegyzékéről, a statisztikai változásokról, a szakmai képzési- és továbbképzési lehetőségekről, a konferenciaszervezésekről. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Könyvtári Intézet, a tudományos és szakkönyvtárak, a közkönyvtárak kapcsolattartásának mindennapos eszköze az elektronikus posta, az intézményi honlap.

Most, tíz év lapszámaát átlapozva nyugodt szívvel mondhatjuk, kordokumentumot tartunk a kezünkben.

Nógrád megye könyvtárai, hasonlóan más könyvtárakhoz követték a gazdaságban, a társadalomban bekövetkezett változásokat. Megismerkedtek a törvényi szabályozás új elemeivel. Keresték az alkalmazkodás eszközeit: stratégiai tervet készítettek, az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer adta lehetőségekkel élve növelték a könyvtárközi kölcsönzések számát, megszervezték és részt vettek a KSZR megalakításában, részesültek a mozgókönyvtári ellátásban, a Közkincs program adta fejlesztésekben, a szakfelügyeleti rendszer kialakításában és működtetésében.

Mindezekről a Hírforrás rendszeresen tájékoztatta a Nógrád megye területén működő közkönyvtárakat. Egyben megosztotta a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet tapasztalatait a fenti témákban és egyéb területeken, mint

például GatewayUk tájékoztató pont megnyitása, „Edit néni könyvespolca” – sikeres gyermekkönyvtári program megvalósítása, „Szomszédolás” – városi és községi könyvtárak meglátogatása, az MKE Nógrád Megyei Szervezete fennállása 30. évfordulójának egész napos szakmai programmal történő megünneplése, látássegítő eszközök beszerzése és szolgáltatása zenei részlegünkben és az olvasóteremben. cseh–magyar, szlovák–magyar szakmai konferenciák és tapasztalatcserék bemutatása, magyarországi szlovák gyermekek olvasótábora, Kárpát-medencei középiskolás olvasótáborok tapasztalatai.

A Hírforrás lehetőséget adott arra is, hogy tájékoztassuk a könyvtárosokat új információs forrásokról, mint például EBSCO, MOKKA, MATARKA stb. Ugyancsak e lap hasábjain adtunk hírt a közös pályázati lehetőségekről és az így megvalósult országos programok Nógrád megyei eredményeiről – néhány példa a teljesség igénye nélkül: Nagy Könyv program, Összefogás a társadalomért, összefogás a könyvtárakért, Népmese napja 2007 országos megnyitója, „Nagy Olvashow” megyei rendezvényei stb.

A 2007-es év utolsó száma igen sokszínűre, informatívra sikerült. Bulik Ildikó és Gyetvainé Szorcsik Angéla *Elképzelések és lehetőségek* címmel beszámolt közművelődési, könyvtári, múzeumi és levéltári szakemberek közös tanácskozásáról, amelynek vendége Skaliczki Judit, az Oktatási és Kulturális Minisztérium főosztályvezető-helyettese és Németh János minisztériumi főtanácsos volt. Hasznos ismeretekkel gyarapodtunk a könyvtári és közművelődési stratégiát illetően és a várhatóan februárban és áprilisban kiírásra kerülő európai uniós pályázatok ügyében.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet sikeres pályázója és összefogója volt a „Nagy Olvashow” programnak, amelybe bevonta a települési könyvtárakat, sőt a Salgótarjánban működő TEMI könyvtárat is. E programsorozatot szintén külön írásban mutattuk be, kiemelve a társintézmények rendezvényeit.

Nagyon fontosnak tartottuk a mozgókönyvtári szolgáltatás megyei tapasztalatainak összegzését, amely négy kistérség 37 könyvtárát érinti, a salgótarjáni kistérségben pedig a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet mellett a TEMI könyvtára is szolgáltatói feladatot lát el. A szerző, Ferik Ibolya a ténytárszerű adatok mellett *Szubjektív gondolatok a kistelepülések könyvtári ellátásának szervezése kapcsán* alcím alatt pedig e program lényegét, a települési könyvtárak életének megpezsztülését, az olvasók közösségi helyre találását emeli ki.

E témához csatlakozott Vasasné Mártaszéki Judit írása, amely egy nyugat-nógrádi településen, Diósjenőn mutatja be a CivilDió Egyesület áldozatos munkáját a helyi könyvtár működtetésében.

Izgalmas írások szólnak a szakfelügyeleti munkáról, a korábbi települési könyvtárakban elindult változásokról és a városi könyvtárak tapasztalatairól.

2007-ben hangsúlyosan foglalkoztunk a gyermekkönyvtári munka fejlesztésével, erről szólt „Varázssipka” nevű tapasztalatcserénk Szlovákiában és Csehországban, a Lázár Ervin Meseszoba és Emléknep megrendezése gyermekkönyvtárunkban és a „*Mesével kerek a világ*”. *Népmese napja, 2007, Salgótarján* című szakmai tanácskozásunk.

Feladataink növekedését jelentette a Nógrád Megyei ÁNTSZ könyvtárának beköltöztetése intézményünkbe, amely egészségügyi, járványügyi szakirodalom tekintetében igen speciális információszolgáltatás megteremtését jelenti könyvtárunkban.

A Hírforrás érdekessége volt névadónk, Balassi Bálint életét, munkásságát bemutató tablók elkészítése, amelynek munkálatairól Antal József könyvtáros, festészettel, grafikával foglalkozó alkotó könyvtáros szólt.

Tíz évfolyam minden fontos írására természetesen most nem tudunk kitérni, de a jövőről – a lap értékeit megőrizve – mindenképpen gondolkodnunk kell. 2007. július 1-jétől – mint nevünk is mutatja – könyvtár és közművelődési intézet vagyunk, ahol a közművelődési szakemberek is végzik napi közösségépítő, felmenő rendszerű amatőr művészeti tevékenységet segítő munkájukat. Korábban szintén hosszú időre visszatekintő *Nógrádi Levelek* című lapjuk hasonló tartalommal fordult a közművelődési szakemberek, a civil szervezetek, közösségek felé.

Két lap éltetése egy intézményben pénzügyi szempontból sem lehetséges. Szakmáink közös találkozási pontjai, az erőforrások közös használata azt jelzi, hogy a továbbiakban a Hírforrás alcíme változzon. Készüljön olyan lap, amely *Aktuális információk Nógrád megye könyvtárosai és közművelődési szakemberei számára* alcímet fogja viselni.

Bódi Györgyné

Az olvasás–szövegértésről két nemzetközi vizsgálat kapcsán

A PIRLS- és a PISA-vizsgálat magyar vonatkozásai

Előzmények

Időről időre felmerül a kérdés, hogy kell-e foglalkoznunk azzal, mennyit olvassunk. S ha igen, miért? A közelmúltban napvilágot látott PISA-felmérés kapcsán keressük a választ a kérdésre.

A hazai sajtóban az első PISA-felmérést követően, azaz az ezredfordulótól szép számban jelentek meg írások, amelyek az olvasás körüli problémákra hívták fel a figyelmet. De a kérdés nem ekkor kezdte el foglalkoztatni a szakembereket. A PISA-felmérés azáltal helyezte új megvilágításba az olvasás–szövegértést, hogy nemzetközi összehasonlításban jelentek meg a különböző országok eredményei, így a többiekhez viszonyítva láthatuk saját teljesítményünket.

A világ nyugati felén a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején figyeltek fel a jelenségre, amely szerint annak ellenére, hogy az iskolarendszerű képzést igyekeztek teljes körűvé tenni, mégis nagy számban jelentek meg a munkaerőpiacra olyan fiatalok, akiknek nagy hiányosságai mutatkoztak az írás- és olvasni tudás készsége szintű használatának terén.¹

Magyarországon 1985-ben, majd tíz évvel később, 1995-ben történt olyan országos reprezentatív adatfelvétel, amely azt igyekezett feltérképezni, hogy a fel-

nőtt népesség mily' mértékben érintett a funkcionális illiteráció által. Az analfabetizmus az írásbeliség teljes hiányát, az írástudatlanságot fedi. Funkcionális illiterációról viszont akkor beszélünk, ha az érintett személy a betűvetést ugyan valamikor tanulta, így a betűket ismeri is, de a környezete által vele szemben támasztott olyan követelményeknek, amelyek teljesítéséhez az olvasás, illetve az írás képességére lenne szükség, minimális mértékben sem képes megfelelni.² Meglepő eredmények születtek: 20-25 százalékra tették az érintettek arányát. De ezek az adatok a felnőttekre vonatkoztak.

A gyerekek olvasási teljesítményéről, felkészültségéről jóval kevesebb adat állt rendelkezésünkre. Mert míg az olvasásszociológiai vizsgálatok keretében az olvasási szokásokról, a gyakoriságról, a kedvenc szerzőkről és művekről, a kedvenc lapokról alkothatunk képet, addig az olvasás–szövegértési vizsgálatok az olvasás egy másik szeletével, annak minőségével, színvonalával foglalkoznak.³

A PIRLS-vizsgálatról⁴

Az IEA (International Association for the Evaluation of Education Achievement), vagyis a Tanulói Teljesítmények Vizsgálatának Nemzetközi Társasága olyan független nemzetközi társaság, amely nemzeti kutatóintézetek és kormányzati szervek közreműködésével az elmúlt ötven évben tanulói teljesítményméréseket hajtott végre. A PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) ezen társaság Nemzeti Szövegértés Vizsgálata, amely ötévente ismétlődve nemzetközi összehasonlításban méri az általános iskola 4. osztályosainak szövegértési képességeit. A PISA-vizsgálathoz képest mindenképp plusznak tekinthető, hogy a PIRLS az úgynevezett háttértényezőket is méri.

Az első PIRLS-adatfelvételt 2001-ben került sor 35 ország részvételével. Mint azt korábban már jeleztük, a PISA és a PIRLS-vizsgálat eltérő korosztályok teljesítményét méri. Míg a PISA célcsoportját a 15 évesek képezik, addig a PIRLS-ét a 10 évesek.

Az országok között eltérő a gyakorlat, hogy hány éves korban is kezdik meg tanulmányaikat a gyerekek. Érdekes azonban, hogy nem az életkor a legerősebb tényező a teljesítmények szempontjából: vagyis ugyanúgy vannak a jól teljesítő országok között olyanok, ahol viszonylag alacsony a gyerekek átlagéletkora, mint ahogy a gyengébb teljesítményű országok között is található viszonylag magasabb átlagéletkor.

Az IEA meghatározása szerint a szövegértés az egyén és a társadalom számára fontos írott szövegek megértését és használatát jelenti. A következőképp definiálják tehát a szövegértés fogalmát: *„olyan írott nyelvi alakok megértésének és használatának a képessége, amelyeket a társadalom elvár, és amelyeknek az egyén jelentőséget tulajdonít. A fiatal olvasók sokféle szövegből képesek jelentést alkotni. Olvasnak, hogy tanuljanak, hogy részt vegyenek az olvasók közösségeiben, az iskolában és a hétköznapokban, valamint olvasnak pusztán kedvtelésből.”*⁵

A mérés során a szövegeket az olvasás célja szerint két csoportba sorolták: egyrészt az irodalmi élményszerzés, másrészt az információszerzés és -felhasználás céljából íródott szövegek csoportjára. Míg az élményszerző szövegek rövid elbeszélések vagy hosszabb irodalmi művek részletei illusztrációkkal, addig az

információszerző szövegek a valós világgal mutatnak közvetlen kapcsolatot. Ezek a szövegek leginkább a természettudományokkal, a földrajzzal vagy életrajzokkal foglalkoznak, s melléjük térképek, listák vagy táblázatok tartoznak.

Miként teljesítettek a magyar diákok az országok 35-ös mezőnyében? Teljesítményükkel a 9. helyen állnak. A következő országok előztek meg bennünket: Oroszország, Hongkong, Szingapúr, Kanada (három különböző tartománya), Luxemburg és Olaszország. Közvetlenül követ minket a sorban: Svédország, Németország, Hollandia, Belgium és Bulgária.

Miféle okoknak tulajdonítható hazánk eredményeinek javulása? 2001 és 2006 között az alsó tagozatosok körében eltörölték az évisméltést az osztályzatokkal történő értékeléssel együtt. (Bár ez utóbbi közvetlen hatással nemigen lehetett a szövegértési képességekre.) Új tankönyvek jelentek meg a piacon, helyi tantervek készültek, változások történtek a tanítási módszerekben, nagyobb hangsúlyt kapott a kompetencia alapú oktatás, és különböző fejlesztő programok indultak. A PIRLS-jelentés megfogalmazása szerint a javulás háttérében több apró változás áll, s azok eredményei adódtak össze.

Ha a nemek szempontjából vizsgáljuk a szövegértés kérdését, azt látjuk, hogy a lányok általában magasabb szinten teljesítettek. De ez nem csupán Magyarországra igaz, hiszen minden résztvevő országban hasonló a helyzet. Ezzel együtt a cél is, vagyis hogy csökkentsék a fiúk és a lányok teljesítménye közti különbséget. Azonban biztató jelnek tekinthetjük, hogy hazánkban a 2001-es eredményekhez képest a fiúk átlagos szövegértési képessége jelentős javulást mutat, s a két nem közti különbség erőteljesen esökkent.

Mivel a feladatsor különböző típusú szövegeket tartalmaz, ezért mód van annak vizsgálatára, hogy e szempont mentén is megnézzük teljesítményünket. A különböző országokkal történő összehasonlításból kiderül, hogy míg a távol-keleti országok esetében egyértelműen az információszerző szövegek értelmezése megy könnyebben, addig az angolszász, a skandináv vagy a közép-európai régió tanulói inkább az élményszerző szövegek feldolgozásában jeleskednek. Hogy hazánk ezen országokkal mutat hasonlóságot, ennek háttérében feltehetően a hasonló kultúra, a hasonló oktatási rendszer áll. Érdeemes még megemlíteni, hogy hazánk azok közé az országok közé tartozik, amelyekben az élményszerző szövegek értelmezése jobban megy a diákoknak, egyben a legnagyobb volt a különbség az élményszerző és az információszerző szövegek megértése közötti különbség.

A vizsgálat a szövegek értelmezésén túl igyekszik képet alkotni arról, miféle háttértényezők befolyásolják a teljesítményeket. Ezért a diákok családi és iskolai háttérét is felmérték, valamint a tanítókkal és az igazgatókkal is kitöltötték egy-egy speciális kérdőívet.

A szülők olvasással kapcsolatos tevékenységeit, attitűdjeit feltérképező kérdés-sorból látható, hogy elengedhetetlenek a korai gyermekkorban történő olvasást segítő és azt előkészítő tevékenységek: úgy mint a felolvasás, a mesélés, az éneklés, a betűkkel, szavakkal kapcsolatos játékok. Ahol a szülők ezt fontosnak gondolták, hangsúlyt fektettek erre, ott ez a gyerekek iskolai teljesítményében éveken később kimutathatóan érezhető hatását. S ami már hosszú évtizedek óta ismert, az a PIRLS-vizsgálatból ismét kiderült: a pozitív szülői minta szinte felbecsülhetetlen értékkel bír, hiszen nagyságrendekkel teljesítettek jobban azok a gyerekek, akiknek szülei a rendszeres olvasók közé tartoznak. Az általános iskola 4. osztályában

jobb szövegértési képességekkel rendelkeznek azok a gyerekek, akik előnyösebb gazdasági, kulturális körülmények között élnek, és szülei magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek. Ráadásul a vizsgálatban szereplő országok közül hazánk egyike azon országoknak, ahol a legnagyobbak a képességbeli eltérések a különböző társadalmi rétegekből érkező diákok között. Mindemellett nem elhanyagolható, hogy az iskola felszereltsége is meghatározója a gyerekek szövegértés terén mutatott teljesítményének. 2006-ban – az igazgatók véleményét alapul véve – csaknem a tanulók háromnegyede járt jól felszerelt iskolába, és hetede gyengén felszerelt intézménybe. A 2001-es és 2006-os mérés adatainak összevetéséből tudható, hogy Magyarországon nőtt az iskolák felszereltsége, ellátottsága közti különbség. S ahol például az iskolák, az osztályok rendelkeznek is számítógéppel, interneteléréssel – ez egyébként a diákok felére igaz –, ott is csak a pedagógusok egy része él az eszköz nyújtotta lehetőséggel, vagyis ad olyan feladatot, amelynek segítségével fejleszthető az olvasási készség.

Összegzésként elmondható, hogy a 2006-os PIRLS-vizsgálatban a magyar 4. osztályos diákok nemzetközi összehasonlításban kiemelkedő eredményt produkáltak. Azok a diákok olvasnak jobban, akik változatos témákban gyakrabban olvasnak, különböző szövegtípusokkal találkoznak, és nagyobb olvasási tapasztalattal rendelkeznek; olvasmányaikban a kötelezők mellett a saját kedvtelésből olvasott könyvek is megjelennek. Egyértelmű összefüggés mutatkozik a rendszeres olvasás és a magas szintű olvasási teljesítmény között. Fontos azonban megjegyezni, hogy a szépirodalmi művek olvasása mellett a különböző magazinok, kézikönyvek, használati utasítások olvasása is jó hatással van a teljesítményre, bár közel sem olyan szoros az összefüggés, mint az előbbieket esetében.

Az öt évvel korábbi méréshez képest az átlageredmények szignifikánsan nőttek, ez leginkább a fiúk teljesítménynövekedésének tudható be.

A PISA-vizsgálatról⁶

A PIRLS-vizsgálattal párhuzamosan zajlik egy másik vizsgálat sorozat, amely bizonyos pontjaiban hasonlóságot mutat, bizonyos pontjaiban eltér attól. Az előző években jelentek meg írások, amelyek az érdeklődő közvélemény számára igyekeztek értelmezni az adatokat. Ugyanis a két mérésből más eredmények születtek.⁷

A tanulók tudását mérő nemzetközi programot, a PISA-t (Programme for International Student Assessment) a világ legfejlettebb államait tömörítő Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az OECD hozta létre, amelynek hazánk 1996 óta tagja. Célja annak vizsgálata, hogy gyerekeink az iskolában megszerzett tudást, az elsajátított ismereteket és készségeket mennyire képesek hasznosítani a mindennapokban. A háromévenként ismétlődő felmérés sorozat a diákok képességeit három területen vizsgálja: ez a matematika, a természettudomány és a szövegértés. A vizsgálatban mindig az adott esztendő 15 évesei vesznek részt, és minden felmérés alkalmával az érintett három terület egyike kap nagyobb hangsúlyt. Mérésre először 2000-ben került sor, amikor is a szövegértés volt a kiemelt terület, 2003-ban a matematika, 2006-ban a természettudomány. 2009-ben ismét a szövegértés lesz a főszerep, így ekkor már kilenc év távlatából lesz rálátásunk az ezen a téren történt változásokra.

A vizsgálat érdekessége a benne résztvevők nagy száma: ez egyrészt vonatkozik a vizsgálatban résztvevő országok körére, másrészt az országokban felmért tanulók számára. A PISA 2006-os vizsgálatában összesen 57 ország vett részt, amelyből 30 OECD-tagország és 27 úgynevezett partnerország.

Mint azt fentebb említettük, a PISA a tanulók képességeinek három területét méri. Jelen írás középpontjában természetesen az olvasás–szövegértés kérdése áll.

A PISA a szövegértést a következőképp definiálja: *„írott szövegek megértése, felhasználása, és az ezekre való reflektálás annak érdekében, hogy az egyén elérje céljait, fejlessze tudását és képességeit, és hatékonyan részt vegyen a mindennapi életben.”*⁸

A PISA-feladatsorainak összeállítói nem csupán arra kíváncsiak, hogy az olvasott szövegek dekódolására képesek-e a kérdeztettek, hanem arra is, képesek-e hasznosítani az olvasottakat. A résztvevő országok adatainak egyesítésén, átlagolásán túl képet kapunk arról is, hogy miféle különbségek mutatkoznak országon belül, hogy mekkorák az átlagtól való eltérések. A feladatok a tanulók szövegértési képességét öt képességszinttel jellemezték. Ezáltal lehetőség van arra, hogy megnézzük, az egyes tanulók az öt képességszint melyikén állnak, illetve hogy milyen műveletek végrehajtására képesek.

Magyarország az 57 ország rangsorában a 27. helyen áll. Ez azt jelenti, hogy hazánk az átlagot tekintve a középmezőnyben helyezkedik el. Az élen olyan országok találhatók, mint Korea, Finnország és Hongkong. Szövegértésben a 2000-ben és 2003-ban is listavezető Finnországot Koreának sikerült megelőznie.

Hazánk a következő országok környezetében helyezkedik el a rangsorban: Magyarországot megelőzi Ausztria, Franciaország, Izland, Norvégia és Csehország; követ minket Lettország, Luxemburg, Horvátország, Portugália és Litvánia.

Az OECD-országok átlagát lényegesen meghaladta a távol-keleti országok közül Hongkong, a skandináv országok közül Finnország és Svédország, az angol-szász országok közül Ausztrália, Új-Zéland és Írország, továbbá Kanada, Liechtenstein és Hollandia. Mindig érdekes számunkra, hogy a környező országokhoz képest hol helyezkednek el a mi eredményeink. Azt mondhatjuk, Szlovénia és Észtország kivételével a kelet-közép-európai térség összes országának átlaga gyengébbnek bizonyult az OECD-országok átlagánál.

Érdemes felfigyelni a jelentés azon megállapítására, amely szerint az országok közti különbségeknél nagyobbak az országokon belüli különbségek. S az országok számára a nagyobb feladatok ezen a területen mutatkoznak: ugyanis ez azt jelenti, hogy egyszerre kellene növelniük a jól teljesítő diákok arányát, miközben csökkeneni kellene azokét, akik jóval gyengébben teljesítenek. Az, hogy az országokon belül miféle egyenlőtlenségek vannak, arról az eloszlások szélessége tájékoztat. Éppen Korea és Finnország voltak azok az országok, amelyek a legkisebb különbségeket mutatták, vagyis ebben az esetben a legjobban teljesítő országokról van szó. S hol a legnagyobbak a különbségek? Csehországban, Németországban, az Egyesült Államokban és Japánban. Érdemes azonban megjegyezni, hogy Japán még ezzel az eredménnyel is az OECD-országok átlaga felett teljesített.

Magyarország és Csehország csaknem pontosan azonos eredményeket ért el. Mégis mutatkoznak különbségek, ha a képességeloszlást is figyelembe vesszük. Azt látjuk, hogy a hazai leszakadó, rosszul teljesítő diákok teljesítménye valamivel jobb, mint cseh társaiké, ugyanakkor a legjobb cseh diákok mögött éppen ennyivel

maradnak le a legjobb magyar diákok. Ezekből a különbségekből adódik, hogy az átlagos érték mindkettőnkénél csaknem azonos.

S miként változtak az eredmények 2000 és 2006 között a szövegértés terén az OECD-országokban? Gyakorlatilag nem történt elmozdulás ezen a téren. Azonban ha a különböző országok teljesítményét vizsgáljuk, mégis azt tapasztaljuk, hogy van átrendeződés a lista és a pontszámok, az elért eredmények terén. Emeljük ki most közülük hármat.

Koreának úgy sikerült átlagpontszámát jelentős mértékben növelnie – és a mind ez idáig listavezető Finnországot megelőznie –, hogy jól teljesítő diákjai még magasabb pontokat értek el, miközben a skála másik végén álló tanulóinak eredménye nem változott. S miként érte el Korea ezt az eredményt, mit tettek érte? Ők úgy gondolják, hogy a bevezetett új tanterv, az esszé jellegű dolgozatok hangsúlyosabb megjelenése, ezeknek a felvételi dolgozatokban való jelenléte, mind-mind azt a szemléletet támogatta, amely szerint érdemes a diákoknak gondolataik és véleményük megfogalmazását magas szinten elsajátítani az eredményes teljesítés érdekében.

Hongkong is növekedést produkált. De az eredmények más összetevőkből állnak. Esetükben az alsó képességtartományba tartozó diákok eredményének javulásáról beszélhetünk, ezáltal csökkent a diákok teljesítménye közti különbség.

Harmadik országunk a pozitív elmozdulást mutatók között: Lengyelország. Ők mind 2003-ban, mind 2006-ban előrébb léptek a listán, ráadásul 2006-ra eredményeik már az OECD-országok átlaga felettié lettek. Ezt az eredményt úgy érték el, hogy a leggyengébbek eredményeit sikerült felhozniuk. Ez az 1999-ben bevezetett, az iskolarendszert érintő reformnak tudható be, amely integráltabb oktatási rendszert hozott létre. Lengyelországban a javulás az összes képességtartományt érintette.

A 2000 óta zajló PISA-vizsgálatok sorában mindössze két olyan ország található, amelynek eredménye a három mérés alkalmával valamennyi vizsgált változó esetében nem mutatott elmozdulást: ezek egyike Belgium, másika Magyarország. Hazánk esetében azért különösen érdekes ez, mert az oktatásügyben ez idő alatt történtek változások, de ezek hatása az eredményekben, a teljesítményben nem mutatkozott meg. Ahogy a PISA-jelentés fogalmaz: ezek hatása még nem éri el az oktatás gyakorlatát.

Ha az eredményeket igyekszünk differenciáltabban megvizsgálni, láthatjuk, hogy a fiúk és lányok teljesítménye között jelentősek a különbségek, a lányok javára. Ezt a következő okoknak tulajdonítják: a lányok jobban szeretnek olvasni, több időt szánnak olvasásra, esetükben sokkal inkább jelen van a témák sokszínűsége és intenzívebb könyvtárhasználók, legyen szó akár az iskolai, akár a közkönyvtárakról. A szakértők némelyike úgy véli, hogy ráadásul az iskolában használt szövegtípusok és az olvasott tartalmak inkább kedveznek a lányoknak. Pozitívumként említhető meg, hogy az elmúlt három mérés során lassan, de csökkenni látszik a fiúk és lányok teljesítménye közti különbség.

A bevezetőben megfogalmazott kérdésekre a PISA-jelentés a következő válaszokat fogalmazza meg: *„Azok az országok, amelyekben a 15 éves diákok szövegértési átlageredménye magas, számottevő gazdasági és társadalmi előnyre tehetnek szert a jövőben, amikor a ma 15 éveseknek képességbeli előnye a képzetesebb munkaerő kialakulásban manifesztálódik.”*⁹⁹

A két vizsgálat eredményeinek különbségéről

Áttekintve a PIRLS- és a PISA-vizsgálat eredményeit, alapvető különbségeket láthatunk. Jogosan merül fel a kérdés, hogy lehet ez. Mi lehet az oka, hogy míg 10 éveseink viszonylag jó eredményeket produkáltak, a 15 évesekről ez már nem mondható el? A jól érzékelhető különbség egyik oka a feladatlapokban keresendő. Amíg a 10 éveseknek zömében olyan típusú feladatokat kellett megoldaniuk, amelyeket az iskolából jól ismertek, mondhatnánk, a tankönyvek, a munkafüzetek már jól kondicionáltak erre gyerekeinket, addig a 15 évesek nem a megszokottal találkoztak. Feladataik sokkal inkább hasonlítottak azokra a kérdésekre, amelyekkel a mindennapokban, az iskola falain kívül találkozhatnak. A PISA – ahogy mondani szokták – nem csupán arra kíváncsi, hogy mit sikerül visszaadniuk a diákoknak a tanultakból, sokkal inkább arra, hogy a tanultak mennyiben használhatóak, mit lehet velük kezdeni.¹⁰ Gyengeségeink egyik oka tehát feltételezhetően ez lehet.

Az utóbbi években történtek változások az oktatási rendszerben, de úgy tűnik, mintha ezek hatása a felsőbb évfolyamokban még nem jelent volna meg. Az is igaz, hogy ha az oktatásról gondolkodunk, arra csak hosszú távú befektetésként gondolhatunk, de ez a befektetés a biztosan megtérülők közé tartozik. Nem véletlen, hogy azok az országok, amelyek az azonnali megtérülésen túl a hosszú távúban is mertek gondolkodni, jól jártak. Vegyük Finnország vagy akár az öt megelőző Korea példáját.

A „finn csoda” és a magyar tanulságok

Már az első PISA-felmérés után számos írás jelent meg, amely a finn tanulók teljesítményét és az ottani oktatási rendszert „finn csodaként” emlegették. Mint az akkor megjelent írásokból kiderült, maguk az érintettek, vagyis a finn oktatásügy felelős szakemberei is meglepődtek az eredmények láttán, s csakúgy mint a világ jó néhány pontján, ők maguk is az okokat kutatták.¹¹ Különösen annak fényében érdekes ez, hogy a felmérést megelőzően jutottak szakembereik arra a véleményre, hogy a német modellt áttanulmányozva azt honosítanák hazájukban. Aztán az PISA-eredmények felülírták eredeti elképzeléseiket, hiszen éppen Németország is azok egyike volt, amely a skandináv országra figyelt, hogy tanuljon az ottani szakemberektől.

A magyar és a finn adatokat összevetve láthatjuk, hogy míg a finn eredmények viszonylag egyneműnek mondhatók, azaz nincsenek kiugró szélsőségek, addig a hazai adatok mögött éppen ezek állnak. Mi úgy tudunk a középmezőnyben végezni, hogy a magasan az átlag felett teljesítő, kimagasló eredményt produkáló diákok mellett súlyos számmal vannak az igen rossz eredményt felmutatók.

Tehát mit is tudnak a finnek? Finnországban létezik egy úgynevezett komprehenzív, vagyis átfogó iskolatípus, amelyben a 11 és 18 év közötti gyerekek tanulnak. De a siker kulcsa, mint annyiszor máskor, nem egy elemnek tulajdonítható. Számos tényező együttes hatásáról van szó. Egyrészt van az iskolatípus, másrészt az oktatási rendszer szerkezete, a pedagógusképzés, az oktatást segítő szolgáltatások, az olvasási attitűdök eredményes alakítása, a családokon belüli kulturális

kommunikáció, az ismeretek gyakorlati alkalmazása. És ami bennünket, könyvtárosokat különösen érdekel és érint, az a könyvtárak kérdése. Finnországban átgondoltan törekszenek az egyenlő esélyek érvényesülésére, amely egyrészt jelenti a különböző rétegekből, népességsoportokból való érkezést, másrészt jelenti az ország különböző területein történő boldogulást. S az egyenlő esélyek biztosításának elengedhetetlen eszköze a könyvtár. Hogy mindenhol legyen, hogy mindenki számára hozzáférhető legyen, s a közművelődési könyvtárakban mindenhol legyen a gyerekek számára kialakított gyermek- és ifjúsági részleg. Nem véletlen tehát, hogy a finn tanulók 44 százaléka rendszeres könyvkölcsönző.

Emellett az oktatás elsődleges feladatának tekinti, hogy személyre szabottan, az egyes gyerek szükségleteihez igazodva nyújthassa mindenkinek a számára szükségeset. Ezt a következők szellemében teszi: senki sem zárható ki az oktatásból, a módszereknek, a tankönyveknek alkalmasnak kell lenniük a bármilyen szempontból heterogén csoportok oktatására. A jól teljesítő országokban, mint Finnországban is, az eltérő teljesítményt nyújtó diákokat együtt oktatják.

Mind gyakrabban olvasni arról, hogy hazánkban is azon iskolák diákjai teljesítenek jobban, ahol megvalósul az integrált oktatás. És nemcsak a szavak szintjén. A szülők számos esetben féltik gyerekeiket olyan osztályba íratni, ahová gyengébb képességű vagy bármilyen szempontból hátrányos helyzetű diákok is járnak. A félelem attól van, hogy lehet-e olyan gyors tempóban haladni, lehet-e olyan magas színvonalon oktatni, ahol nem homogén a közösség. A vizsgálati eredmények egyértelműen azt bizonyítják, hogy a jobbaknak hátrányuk ebből nem származik, ellenben a gyengébbekre ösztönzőleg hat a környezet.

De ehhez a teljesítménynövekedéshez a pedagógus egyedül kevés. Igaz, hogy ennek egyik alapfeltétele, hogy tanáraink rendelkezzenek olyan stratégiával, amely a nem homogén csoportok oktatásához szükséges, de elengedhetetlen, hogy az iskola úgynevezett segítő intézményei és azok szakemberei is támogatóként jelen legyenek: nem csupán a pszichológus, a logopédus, de a könyvtáros a maga iskolai vagy közművelődési könyvtárával. Ugyanis nélkülözhetetlen az a tudás és eszközkészlet, amellyel a könyvtárak rendelkeznek. A könyvtárak azok az intézmények, amelyek nagy produkciófelületet képesek biztosítani, valamint képesek az értékelési mezők kitérítésére. Azokban az országokban működik jól az integráció, ahol a fogalom nemcsak annyit tesz, hogy szelekciós szempontok beiktatása nélkül kerülnek egy osztályba a gyerekek, hanem ahol valamilyen szempontból rászoruló van, ott a segítő szakemberek is közvetlenül jelen vannak. Egyetlen példát említenék: Olaszországban, azokban az osztályokban, ahol sérült gyerek is tanul, mindig ott van a tanuló mellett – vele egy padban ülve – egy fejlesztő pedagógus. Tehát ha a diák elveszítené a megértés fonalát, van, aki ezt észreveszi, és segítséget nyújtson. A tanár tehát nem marad magára a differenciált oktatás embert próbáló feladatában.

Miért fontos hát, hogy jól olvasó és az frott szöveget jól értő, gondolatait megfogalmazni képesek legyenek gyerekeink? A számos ok közül mindössze kettőt vennék számba. Sok évtizede annak, amit az olvasásszociológia kimutatott: azok a felnőttek, akik rendszeresen olvasnak, sokkal inkább rendelkeznek úgynevezett harmonikus személyiségjegyekkel, sokkal inkább tekinthetők toleránsnak és sokkal kreatívabbak, mint azok, akik nem tartoznak a rendszeres olvasók táborába. Régi kérdés, hogy az olvasás teszi ezt, vagy az eleve ezekkel a személyiségjegyekkel rendelkezők egyébként is kedvelik az olvasást. Talán mindegy is. Véleményem sze-

rint egymást erősítő folyamatról van szó. Tehát visszakanyarodva eredeti kérdésünkhöz, azt mondhatjuk, hogy mindannyiunk számára élhetőbb az a világ, ahol többségben vannak azok, akik ezekkel a tulajdonságokkal rendelkeznek.

És a kérdés egy másik vetületéről se feledkezzünk meg: csak az olvasni tudó felnőttek lesznek tovább- és átképezhetőek. Ha nem a munkanélküliek számának gyarapodásával, az inaktívak, az eltartottak mind nagyobb hányadának megjelenésével akarunk szembesülni, akkor bizony minden, az iskolapadot elhagyó diáknak kell a korábban említett készségekkel rendelkeznie. Az elmúlt évben Magyarország régióit végigjártuk kollégáimmal. Számos kisvárosban megfordultunk, és volt olyan település, ahol az újonnan megnyíló kábelkötő üzem 100 főt tudott volna alkalmazni, de mindössze húszan feleltek meg a kívánalmaknak. Közben a településen 20 százalékos a regisztrált munkanélküliek aránya, és 50 százalékra teszük a valós arányt. Tehát munkáskéz éppen lett volna, csak a jelentkezők alkalmatlanok voltak arra, hogy elsajátítsanak egy új technológiát.

Végül ne feledkezzünk el arról, hogy azok az országok, melyek ma az élen járnak, komolyan gondolták, hogy az oktatásba fektetett pénz sokszorosan megtérül, hiszen ez a legjobb befektetések egyike.

Távlatosan kell gondolkodnunk, és nekünk kell ma erőfeszítéseket tennünk azért, hogy évtizedek múltán gyerekeink elmondhassák magukról, hogy nekik sikerült: az eseményeknek nem elszenvedői, hanem alakítói, gondolataikkal és tetteikkel képesek változtatni az őket körülvevő világ dolgain.

JEGYZETEK

- 1 Terestyéni Tamás: Írás- és olvasásnélküliség Magyarországon. Egy országos adatfelvétel előzetes eredményei. In: Nyelv, nyelvész, társadalom. Szerk.: Tarts István. Pécs. JPTE. 1996. 289–298. p.
- 2 Steklács János: A magyarországi funkcionális analfabetizmus kezelésének lehetőségéről a tapasztalat tükrében. = http://kodolanyi.hu/ujadmin/lektoratus/kongresszus/anyagok/steklacs_janos.htm
- 3 Lásd Nagy Attila e témában publikált írásait.
- 4 PIRLS 2006. Összefoglaló jelentés a 10 éves tanulók szövegértési képességeiről. Oktatási Hivatal. Bp. 2007.
- 5 PIRLS 2006. 10. p.
- 6 PISA 2006. Összefoglaló jelentés. A ma oktatása és a jövő társadalma. Oktatási Hivatal. Bp., 2007.
- 7 Vári Péter–Balázsi Ildikó–Bánfi Ilona–Szabó Annamária–Szabó Vilmos László: A PIRLS 2001 eredményei a PISA- és a PIRLS-vizsgálat összehasonlításának tükrében. = Iskolakultúra. 2003. 8. sz. 118–138. p.
- 8 PISA 2006. 32. p.
- 9 PISA 2006. 34. p.
- 10 Benedek Mihály: A „finn csoda” – és ami mögötte van. = Új Pedagógiai Szemle. 2005. 4. sz.
- 11 Mihályi Ildikó: Világra szóló oktatási sikerek – és ami mögötte van... = Új Pedagógiai Szemle. 2003. 12. sz.

Péterfi Rita

Partnerség, együttműködés, minőség

Kistérségi könyvtárak és a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának vizsgálata

Bevezetés

A partnerségi vizsgálatra a Könyvtári Intézetben zajló intézményi minőségfejlesztési folyamat részeként került sor. A partnerség kérdésével a szervezeti egységek delegáltjaiból álló munkacsoport foglalkozott. A munkacsoport 2007-es tervében szerepelt az osztályok partnereinek azonosítása, majd osztályonként egy meghatározott partner kiválasztása, és a kiválasztást követően erről a partnerkapcsolatról visszajelzés szerzése. Osztályunk elvégezte a partnerek azonosítását, és a számba vettek közül a KSZR-szolgáltatásban résztvevő intézményi kört, illetve munkatársakat jelölt ki további vizsgálat céljára. Osztályunk, a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály (KSZO) munkaközössége úgy gondolta, hogy a partneri elégedettséget kérdőív segítségével fogja vizsgálni. A kérdőív első változata 2007. március 13-ára készült el. Ezt számos, összesen még hét változat követte, amíg sikerült kialakítani a mindenki számára elfogadható végső formát. Ez kevesebb kérdést tartalmazott, tagoltabb formában és jobban fókuszált a lehetséges együttműködési tartalmak, azaz a fejlesztés lehetőségének feltérképezésére.

A kérdőív célja

Az azonosított partnerektől (nem intézményektől, hanem személyektől!) általános és átfogó információ, „alapérték”, „alapattitúd” nyerése arról, hogyan ítélik meg a Könyvtári Intézettel (osztállyal) tartott kapcsolatukat, milyen igényeik vannak a KSZR-ellátási feladataik jobb teljesítéséhez, mit várnak el az intézettől (osztálytól), jelenleg mit vesznek igénybe és milyen formában.

Célunk, hogy a megszerzett információkat a jövőbeli tevékenységünk megjelenésünk tervezéséhez, szolgáltatásaink differenciált kínálatának kialakításához használjuk fel. A válaszok egy majdnem részletesebb, célzottabb elégedettség vizsgálatnak, igénykutatásnak is alapját képezhetik.

A kérdőív kiküldése

A kérdőívet 72 KSZR keretben szolgáltató könyvtárba juttattuk el, azaz mintegy 200-250 könyvtáros kollégát céloztunk meg vele. A 29 válasz 23 helyről érkezett. A

potenciális válaszadók mintegy 14 százaléka tisztelt meg tehát válaszaival. A válaszadók munkahelyükön, illetve a KSZR-ellátásban különböző szerepet töltenek be: intézményvezetők, osztályvezetők, módszertani munkatársak, különféle feladatokat ellátó beosztott kollégák. A válaszadók kapcsolata a Könyvtári Intézetel ennek megfelelően szintén sokszínű. Az intézményvezető „hivatalból” is kommunikál velünk, az osztályvezetőkkel is találkozunk képzéseken, továbbképzéseken, míg a munkatársakkal a kapcsolatunk már inkább formális, barátoktól kapott vagy interneten elért híreken, információkon alapul. A válaszértékek ezt tükrözték is, ki-ki saját szempontjából fogalmazta meg véleményét. Gyakori volt, hogy ugyanarra a kérdésre a válaszlehetőségek mindkét szélső értékét megjelölték, azaz míg az egyik válaszadó egyes, addig a másik válaszadó ötös válaszértéket adott.

A kérdőív szerkezete, tartalma

A kérdőív öt kérdéscsoportban tartalmazott kérdéseket, összesen 39-et. Ezek egyrészt az elégedettség, másrészt az együttműködés tartalma, formája és a továbblépés lehetőségei tárgykörben fogalmazódtak meg.

A zárt kérdésekre az általunk felkínált válaszlehetőségekből kellett a válaszadónak a megfelelőt kiválasztania. Félig zárt kérdés formájában minden kérdéscsoport végén lehetőséget biztosítottunk kiegészítő válaszadásra. Ezzel a lehetőséggel a válaszadók mintegy 14 százaléka élt.

Egy kérdés direkt módon kérdezett rá az együttműködés értékelésére. 10 kérdés közvetetten tette ezt, 28 kérdés pedig a továbblépés lehetőségeivel, valamint azzal foglalkozott, hogy partnereink hogyan, miről és milyen formában tájékozódnak. Utóbbi tárgykör felmérése azért indokolt, mert csak ezen ismeretek birtokában tudjuk szolgáltatásaink tartalmát, formáját, módját az elvárásokhoz igazítani. Ez pedig feltétele annak, hogy a partneri halmaz valamennyi tagjával – az igazgatótól a beosztott munkatársig – érdemben és sikeresen működhessünk együtt.

Az *első blokk*ban külön kérdés foglalkozik azzal, hogy a válaszadó a munkájához kap-e a KSZO-tól módszertani segítséget, míg a blokk további kérdéseivel azt tisztázhatjuk, mennyire jellemző a válaszadó és az Könyvtári Intézet (KSZO) kapcsolatában a személyes, illetve a honlapról történő tájékozódás.

A *második blokk* partnerek igényeinek felmérését célozza, illetve azt, hogy ezen igényeket pillanatnyilag mennyire sikerül kielégíteni.

A *harmadik blokk* a továbblépés egy lehetséges útja iránt érdeklődik, azaz szervezzünk-e továbbképzési sorozatot, „KSZO Akadémiát”, s ha igen, milyen témákat dolgozzunk fel.

A *negyedik blokk* a KSZR-tevékenységgel összefüggő tájékozódási szokásokat, formákat kívánja felmérni, illetve ebben a Könyvtári Intézet szerepét.

Végül az *ötödik blokk* szintén a lehetséges továbblépés, fejlesztés irányait tagogatja, egyrészt tartalmi, másrészt formai megközelítésben.

A válaszadók összetétele

A vizsgálat országos hatókörű, de csak 15 megyére terjed ki, mert Békés, Csongrád, Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok megyékben nincs a KSZR-ben szolgáltató könyvtár. A főváros szintén kiesik. A 15 megyében összesen 72 helyre küldtük ki az adatlapot, kérve, hogy a KSZR-ellátásban résztvevő munkatársak külön-külön töltsék ki, azaz egy könyvtárból több adatlap is visszaérkezhet. Könyvtáranként 2–4 fővel, összesen mintegy 200-250 potenciális válaszadóval számoltunk. Ehhez képest a beérkezett válaszok száma 29 lett, ami meghaladja a 10 százalékos válaszadási hajlandóságot. Talán szerencsésebb lett volna, ha a reményeinknek megfelelő 25–30 százalékos válaszarányal dolgozhatunk, de úgy gondoljuk, hogy ez lényegesen nem módosítana a kapott eredményeken, mivel a válaszadók között a szolgáltató könyvtárak valamennyi jellemző kategóriája (kisvárosi könyvtár, közepes és nagykönyvtár) képviselve van.

A válaszadókat az intézményük nagysága, beosztásuk, az ellátásban betöltött szerepük szerint nem csoportosítottuk, annak ellenére, hogy tudjuk, ezek függvényében lényegesen eltérőek az igények és a lehetőségek a velünk történő kapcsolat-tartásban. De nem kérdeztünk rá a válaszadók nemére, életkorára, számítógépes ismereteire, az ellátásban végzett tevékenységük jellegére, korábbi ellátórendszeri ismereteire sem. A vizsgálatnak ugyanis nem volt célja a meghatározott partneri halmaz további belső differenciálása. Szolgáltatásainkban ugyanis pillanatnyilag mi sem differenciálunk, még nem személyre, ismeretre, munkakörre, a rendszerben betöltött funkcióra szabottan biztosítjuk a hozzáférést. Első lépésként – mivel ilyen partneri vizsgálat eddig még nem történt – most átfogó kép és benyomás megszerzését céloztuk meg, a „tömegigények” feltérképezését. Erre szeretnénk építeni a differenciált szolgáltatás kialakítását. A válaszadók csoportosítása egyébként óhatatlanul az anonimitás feloldásához vezetett volna (munkakör, életkor, nem, betöltött szerep stb. alapján a válaszadó beazonosítható), amit vizsgálódásunk ezen szakaszában éppen kerülni kívántunk.

Az első kérdéscsoport (együttműködés) tanulságai

A kérdőív első kérdése az együttműködésünk általános értékelésére vonatkozott (*A munkámhoz szükséges módszertani segítséget a KSZO-tól megkapom*). Erre ötfokozatú skálán kellett válaszolni, amelyen az 1-es érték a kijelentés igazságtartalmának teljes *elutasítását* (egyáltalán nem), míg az 5-ös érték az azzal való teljes egyetértést (*teljes mértékben*) jelentette. A további választható értékek (2-es – *valamennyire*, 3-as – *közepesen*, 4-es – *többnyire*) átmenetet jelentettek a szélső értékek között. Ez alapján 3,56-os átlagot értünk el. Ez az érték – a válaszadó halmaz heterogenitását figyelembe véve – jó eredménynek tekinthető.

A további kérdésekre azonos módon, szintén ötfokozatú skálán kellett válaszolni. A válaszok alapján az alábbi megállapításokat tehetjük:

Partnereink többségét nem érjük el személyesen (elérési átlag: 2,46), de a személyes konzultáció erősségünknek számít, hiszen az elért partnereink ezzel a formával szinte teljes egészében elégedettek (elégedettségi átlag: 4,38).

Interneten ugyan mindenkit elérünk, de a válaszadók több mint fele (51,7%) alig, vagy csak ritkán használja a honlapunkat. Az internetelérésnek tehát nem technikai, hanem humán akadályja van. Mivel honlapunk informativitására 3,79-es, egészen jónak értékelhető átlagot kaptunk, ezért nyilvánvaló, hogy a honlap használata alacsony gyakoriságának indokát nem az esetleges minőségi kifogások közt kell keresnünk. A számítógép egyfelől munkaeszköz, ebben a formában ma már mindenki használja, ugyanakkor a számítógép a személyes kommunikáció felülete is. Ennek a szerepnek a betöltése során azonban beleszól életünkbe, átalakítja „működésünket”, tulajdonképpen megduplumoz bennünket, miközben kiszolgáltatottá is tesz, hiszen minden „mozdulatunk” regisztrálttá válik, minden pont, ahol járunk az elektronikus térben, visszakereshető, minden levelünk olvasható. Ez a felület megteremti a folyamatos elérhetőség, a több szálon egyszerre futó párhuzamos kommunikáció és jelenlét lehetőségét. Személyiségtől függő, hogy ki alkalmas és képes arra, hogy megossa magát, hogy ezen a felületen – gyakorlatilag a nap 24 órájában – a világ bármely pontján egyidőben ott legyen, s ki az, akit ez a furcsa kommunikációs tér, a „nagy testvér figyel” effektusával inkább megszedíti és elriaszt. Be kell látnunk, hogy utóbbiak vannak többségben. Akik fiziológiai okokból nem lesznek sohasem „felületlakók”. Akiknek sajátos tériszonyuk (elektronikus tériszonyuk) van. Az eredményes partnerkapcsolat érdekében a többség számára az internet mellett tehát társasornák használata indokolt.

A második kérdéscsoport (partneri igények) tanulságai

Partnereink nagy része (81,5%) alig vagy csak közepesen tartja szükségesnek munkájához a jogi tanácsadást. Erre irányuló tevékenységünk pedig összességében 3,2-es értéket kapott. Az átlag javítása mindenképpen indokolt, de hozzá kell tennünk, hogy az az öt válaszadó, aki a jogi tanácsadást erősen szükségesnek (4-es vagy 5-ös értékűnek) jelölte, az 4,2-es átlaggal jutalmazott. Azaz, akik nem tartják szükségesnek a jogi tanácsadást, azok nem is értékelik kedvezően ez irányú szolgáltatásainkat, míg azok, akik szükségesnek érzik, és feltehetően élnek is vele – elégedettek.

A személyes konzultáció szükségességére partnereink 2,77-es, meglepően alacsony értéket jelöltek meg. Nem tartják tehát jellemzően fontosnak ezt a formát, bár ha velünk ez megvalósul – ahogy ezt jeleztük az első kérdéscsoportnál – kiemelkedően jók (4,38) a tapasztalatok. Vizsgált partnereink gyakran érzik úgy, hogy nem kapják meg tőlünk az egyébként igényelt konzultáció lehetőségét. Ezt az erre vonatkozó, közepest éppen meghaladó, 3,19-es érték jelzi.

Partnereink 3,74-es értékben tartják szükségesnek mások tapasztalatainak megismerését, de csak 3,18-as értékben érzik úgy, hogy a KSZO ehhez támogatást tud nyújtani.

A kérdéscsoport legfontosabb tanulsága, hogy a tapasztalatok, a jó gyakorlatok ismertetésére és átadására fokozottabban figyelniünk kell. Partnereink igénylik tőlünk ennek a közvetítő szerepnek a betöltését. Hogyan is tesszük ezt? Nem elégséges az, ha a honlapot statikus anyagokkal töltjük fel. Újabb, hatásosabb megoldásokra van szükség. Továbbképzés, interaktív felületek megnyitása, bemutat-

kozási lehetőségek teremtése, lokális megbeszélések szervezése – ezek mind alkalmasnak tűnnek a jobb eredmények elérésére.

A harmadik kérdéscsoport (javaslat továbbképzés-sorozatra) tanulságai

A KSZO akadémia ötlete 4,03, míg a felkínált témák, így „Integrált működés” 3,96; „Statisztika” 4,11; „Forrásfelhasználás” 4,33 értékeket kapott.

Ebben a kérdéscsoportban a legkiegyensúlyozottabbak az értékek, egyben a legmagasabbak is. Azaz mind a továbbképzési sorozat ötletét, mind a felkínált témákat hasznosnak érzik partnereink. Az egyik válaszadó így ír: *„Jó ötlet egy folyamatos KSZO akadémia működése, amennyiben az a résztvevők, és az előadók kölcsönös nyitottságával működik, mert csak ebben az esetben segítené a munkát többnyire.”*

A kiegészítő válaszokban további témajavaslatok is szerepelnek: *önkormányzat és a szolgáltató könyvtár viszonya; mozgókönyvtári ellátás gyakorlata; jogi kérdések a könyvtárakban; lehetőségek a munkatársak életszínvonalának emelésére; jogi lehetőségek az adórendszerben, azaz a javadalmazás és a KSZR.*

Az „Integrált működés”-re adott válaszokból kitűnik, partnereink támogatják az „Integrált térben integrált szolgáltatás” koncepciót, a könyvtár ennek egyenrangú, felelős részeként történő megjelenítését a településen KSZR-keretben és KSZR-kereten kívül is. A többcélú integrált tér fogalmának feltűnése mutatja, hogy mennyire dinamikusan változik az a működési, működtetési környezet, amelyben a könyvtári feladatellátáshoz a források – pályázati pénzek – fejlesztési alapok elnyerhetővé válnak, és értelmet nyernek. Ezért is indokolt az ismeretek folyamatos megújítása, aktualizálása, szinten tartása.

A negyedik kérdéscsoport (honnan történik tájékozódás) tanulságai

A „kistérségi ügyekben tájékozodom” hívókérdésre 12 lehetséges választ kínáltunk fel. A válaszok alapján az alábbi erősrend alakult ki:

1. Más könyvtártól	3,70
2. Szakirodalomból	3,61
3. Kollégáktól	3,46
4. Internetről	3,46
5. Más kistérségtől	3,26
6. Kistérségi referenstől	3,11
7. Könyvtári Intézet honlapjáról	3,07
8. Helyi sajtóból	2,62
9. Katalistról	2,48
10. Fenntartótól	2,42
11. Könyvtári Intézettől személyesen	2,31
12. Közművelődési területről	2,07

A sorrendet értékelve látható, hogy

- A legfontosabb tájékoztatói forrást a barátok–ismerősök összetett halmaza jelenti. Ebbe a kategóriába sorolható a „más könyvtár”, a „kollégák”, a „más kistérség, és a „Könyvtári Intézettől személyesen” válaszlehetőség is.
- Második helyen meglepő módon a hagyományos „szakirodalom” jelenik meg.
- Harmadik helyre szorul az elektronikus információszerzés halmaza: „internet”, „Könyvtári Intézet honlap”, „Katalist”
- Negyedik helyen találjuk a fenntartó halmazát: „kistérségi referens”, „fenntartó”
- Ötödik helyre került a helyi média: „helyi sajtó”
- Hatodik helyre került az egyéb társszakmai terület: „közművelődési terület”

Ez az erőssorrend sokféleképpen értékelhető. Tulajdonképpen minden terület lehetne első, hiszen miért lenne kevésbé fontos dolog a társszakmai területtel, vagy a fenntartóval való konzultáció a szakirodalom ismeretétől, vagy a barátokkal történő egyeztetéstől. Azt hiszem, nincs is helyes avagy üdvözítő sorrend, mindenkinek magának kell kialakítani, hogy számára, a működéséhez mely partnerekkel való együttműködés favorizálása indokolt. Ugyanakkor az is látszik, hogy *kizárólagosan és mindenki által egységesen preferáltan használt csatornáról* nem beszélhetünk. Egyetlenegy válaszlehetőség sem kapott még csak 4-es (többnyire) értéket sem, a legjobb átlag is csupán 3,7-es lett. Azaz ez az érték is csak megközelíti a rendszeres gyakoriságot, de nem éri el. Ez teljességgel egybevága a mindennapi munka során szerzett tapasztalatainkkal. A kollégák elérése csak akkor biztonságos, ha legalább két csatornán párhuzamosan történik a kommunikáció. Erre a gyakorlatra az utóbbi időben már rá is kényszerültünk, aminek persze az a következménye, hogy amelyik partnerünk mégis mindkét csatornán észleli az információt, bizony kissé meglepődik rajtunk. Ennek ellenére ez az eredmény abban erősít meg, hogy a jövőben is ezt kell tennünk, amennyiben igen fontos és mindenkire eljuttatandó információ megosztásáról lesz szó.

Ha a kialakult erőssorrendet a Könyvtári Intézet szemszögéből értékeljük, akkor a hagyományos „szakirodalom” előkelő helyezése az első kérdéscsoportnál tapasztaltak alapján már nem meglepő. Az itt tapasztaltak csak megerősítik ezen információs eszközök fontosságát. Az eredményhez feltételezhetően nagymértékben hozzájárulnak a kitűnő tartalommal és példás rendszerességgel megjelenő regionális, megyei módszertani kiadványok is, azaz nemcsak az országos terjesztésű szakirodalomra kell gondolnunk. Ezekben a kiadványokban rendszeresek azok a hírek, amelyek kapcsolatba hozhatóak velünk, azaz a kiadványok szerkesztői valójában a mi „nagyköveteink” is. Érdemes lenne talán megszervezni és rendszeressé is tenni a szakmai kiadványok szerkesztésében dolgozók találkozóját, amely lehetőséget teremtene a társkiadványok megismerésére, szerkesztőik, szerzőik ötleteinek felhasználására, és egyben a színvonalas munka legalább erkölcsi elismerésére is.

A „barátok–ismerősök” összetett halmazán belül a Könyvtári Intézet az utolsó helyet foglalja el, ez részben érthető is, hiszen a praxisban együttműködő társak mégiscsak könnyebben megszólíthatók, a Könyvtári Intézet egy picit e kör fölött áll, de éppen ezért fontos, hogy praxisközelben maradjunk.

Az elektronikus eszközök harmadik helyre szorulása sem meglepő már, viszont a halmazon belül törekednünk kell arra, hogy a KSZR-szolgáltatás kapcsán ne általában az internet, hanem a Könyvtári Intézet honlapja ugorjon be először partnereink fejébe.

Ehhez a kérdéscsoporthoz, azaz a „honnán tájékozodom” kérdéshez négy kiegészítő megjegyzést is küldtek partnereink:

„Ez év márciusától olvasom naponta a Katalistet. Ebben az időszakban mindössze két alkalommal merült fel kistérségi téma. Egyik sem váltott ki visszhangot. Megköszöntem Mikulás Gábornak, hogy felvette április 3-án a Katalistre: Pekár István: Elmesztett gyökerek – c. tanulmányát, mely nagyon érzékletesen mutatja be a kistérségi hálózat szükségét. A másik májusban jelent meg, az X. Y. összevont művelődési intézmény és könyvtár vezetőjének kérdése volt. Fájdalom, de nem kapott rá (legalábbis a Katalisten) választ. Mindebből azt a következtetést vontam le, hogy abban a körben nem kérdés a kistérségi problémakör.”

„Kistérségi ügyekben elsősorban a KI honlapjáról, szakirodalomból, más kistérségektől tájékozódunk, de a helyi sajtó és a szolgáltató helyeken dolgozó kollégák »információi« is ugyanolyan súllyal bírnak.”

„A Katalist ritkán foglalkozik ilyen ügyekkel, a helyi sajtó úgyszintén. A fenntartó nem azonos a kistérség vezetőjével. A kistérségi referensek változtak. Egyelőre a mi kistérségünkben a könyvtári együttműködés látszik elsősorban. A KI honlapjáról indulok a szakirodalom terén is.”

„A kistérségek még nem stabil képződmények, változnak, nincs hozzáértő szakemberük. Mi vágjuk a dzsungelt a csapat előtt.”

A kiegészítések a Katalist vonatkozásában megerősítik az egyébként kiolvasott eredményt, azaz a Katalist a KSZR vonatkozásban nem számít preferált információs felületnek. De érdemes azért arra is odafigyelnünk, hogy partnerünk hogyan fogalmaz: „Naponta olvasom a Katalistet”. Azaz, ha a Katalisten több KSZR-hír jelenne meg, lehet, hogy egészen más eredmény született volna? A Katalistet érdemes lenne jobban használnunk? Az ezzel kapcsolatos lehetőségen érdemes elgondolkodnunk.

A Könyvtári Intézet honlapja viszont más hangsúlyt kapott a szöveges értékelésben, mint magában a kérdésre adott válaszokban, ahol a középmezőnyben szerepelt. Itt és most két válaszban is kiemelést kapott, s ez inkább a hangsúlyosságára utal.

Az ötödik kérdéscsoport (miről és milyen formában szeretne tájékozódni) tanulságai

A „Milyen kistérségi információkról szeretne tájékozódni és milyen formában?” hívókérdésre szintén 12 lehetséges választ kínáltunk fel, megadva az öt

választható formát is, azaz: *cikkben – tanulmányban, konzultáción – értekezleten, Könyvtári Intézet honlapon, Katalisten vagy webes fórumon.*

Ez az öt választható forma valójában három csoportot alkot, azaz:

- a személyes kommunikációs formákat (konzultáció, értekezlet);
- a szakirodalmi – papír alapú – megjelenítést (cikk, tanulmány);
- az elektronikus felületen történő megjelenítést (KI-honlap, Katalist, Web).

A kérdéscsoport a 4. pontban feldolgozott „honnan tájékozodom” kérdés kontroll kérdéseként is értelmezhető, hiszen ott a tájékozódás megvalósult formáira, itt viszont a tájékozódás igényelt formáira kérdezzük rá.

Ugyanakkor ez a kérdéssor a 3. kérdéscsoportban feldolgozott „miről szeretnék tájékozódni” kérdéskört is kiegészíti, tehát további információt jelent számunkra, hogy milyen témákkal és milyen hordozó felületen lenne érdemes partnereinket megkeresnünk.

Érdekes ezt a blokkot egy összetett táblázatban szemléltetnünk:

Sorszám	Miről tájékozódna?	A tájékozódás kívánt formája / forrása					Átlag érték (kerekítve)	Megjegyzés (sorrendi hely)
		Cikk, szakirodalom	Személyes konzultáció	KI-honlap	Katalist	Webes fórum		
		Az igény mértéke %-ban kifejezve						
5.1.	A KSZR-rel kapcsolatos jogi tanácsadás (beérkezett válasz: 28)	42,86	57,14	71,43	35,71	35,71	49%	1.
5.2.	Kistérségi statisztikák (beérkezett válasz: 28)	46,43	32,14	64,28	10,71	21,43	35%	10–11.
5.3.	Kistérségi, szolgáltatási normatívák (beérkezett válasz: 28)	39,29	50,00	75,00	17,86	17,86	40%	2–3–4.
5.4.	KSZR-szolgáltatás küldetésnyilatkozata (beérkezett válasz: 28)	46,43	25,00	75,00	3,57	17,86	34%	12.
5.5.	Fejlesztési mintatervek (beérkezett válasz: 28)	57,14	25,00	67,86	14,29	17,86	37%	8.
5.6.	Technológiai fejlesztés, eszközök, rendszerterv (beérkezett válasz: 28)	50,00	50,00	42,86	10,71	21,43	35%	10–11.
5.7.	A kistérségi társulások tulajdonjogi problémái (beérkezett válasz: 28)	71,43	46,43	32,14	10,71	28,57	38%	6–7.
5.8.	Más kistérségek tapasztalatai (beérkezett válasz: 28)	60,71	67,86	39,29	17,86	14,29	40%	2–3–4.
5.9.	Kistérségck, KSZR szolgáltatás jövőképe (beérkezett válasz: 28)	71,43	39,29	60,71	3,57	25,00	40%	2–3–4.
5.10.	Könyvtárak és egyéb intézmények kistérségi együttműködése (beérkezett válasz: 28)	75,00	57,14	32,14	3,57	21,43	38%	6–7.

Sorszám	Miről tájékozódna?	A tájékozódás kívánt formája / forrása					Átlag érték (kerékítve)	Megjegyzés (sorrendi hely)
		Cikk- szakiro- dalom	Szemé- lyes konzul- táció	KI-hon- lap	Katalist	Webes fórum		
		Az igény mértéke %-ban kifejezve						
5.11.	Alkalmazott szerződés- és nyomtatvány-formák (beérkezett válasz: 28)	42,86	21,43	92,86	7,14	14,29	36%	9.
5.12.	Alkalmazott szoftverek, nyilvántartó rendszerek, adatbázisok (beérkezett válasz: 27)	51,86	48,15	55,56	11,11	25,93	39%	5.
ÁTLAG ÉRTÉK		55	43	59	12	22		

Mint látható, a tájékozódás igényelt formájában a Könyvtári Intézet honlapja került az első helyre (59%), és ez a forma kapta a legmagasabb elért értéket is, az alkalmazott szerződés- és nyomtatványformák kapcsán 92,86 százalékot ért el. Ugyanakkor a Katalist (12%) és a web (22%), azaz a másik két elektronikus felület lényegesen lemarad, azaz itt is érvényes a hagyományos szakirodalom (55%) és a személyes konzultációs formák (43%) preferáltsága.

A témák közül a legkiemelkedőbb igény a „szerződés- és nyomtatvány-formák”-ra érkezett, 93 százalékos értékkel. Ez messze kilóg a sorból, hiszen az öt követő értékek 75 százalékot értek csak el. Meglepő ugyanakkor, hogy az egyes témák közötti igénysorrendben ez a kategória csak a 9. helyre szorult. Tehát nem általános, hanem egy nagyon határozott, konkrét tartalommal és formában megjelenő igénnyel állunk szemben, amelynek kielégítése feltétlenül indokolt! Hasonlóan markáns igény mutatkozott a „KSZR szolgáltatás küldetésnyilatkozata” című témára 75 százalékos értékkel, miközben ez a téma az általános erőssorrendben az utolsó helyen végzett!

A témák közötti általános erőssorrendet (lásd a táblázat utolsó oszlopa) a „jogi tanácsadás” kezdi, majd ezt követi a „Kistérségi, szolgáltatási normatívák”, a „Más kistérségek tapasztalatai”, „Kistérségek, KSZR szolgáltatás jövőképe” kérdéskör. A jogi tanácsadásra szóló általános igénnyel ellentétes a második kérdésorophban rögzített vélemény, ott ugyanis azt állapítottuk meg, hogy: „*partnereink nagy része (81,5%) alig, vagy csak közepesen tartja szükségesnek munkájához a jogi tanácsadást*”. Ezek szerint hajlamosak vagyunk önmagunknak is ellentmondani?

Igazán figyelemre méltó a „Technológiai rendszerterv” hátra szorulása. A technológiai kérdések lemaradása akként is értelmezhető persze, hogy ezen a területen rend van. De ez túlzottan optimista értelmezési verzió. A realitás más okokat mondhat ki velünk. Sajnos, ma nincs a rendszer egyetlen pontján sem kapacitás (elsősorban anyagi, de gyakran humán sem) a folyamatos és tervezett fejlesztésre. A könyvtárak egymásra nem épülő, egyenletes fejlődést nem biztosító eseti pályázati forrásokból próbálnak fejleszteni. A forráshiány miatt a könyvtárak nem is foglalkoznak a rendszerterv megújításával, korszerűsítésével, aktualizálásával. Még „szerencse” – tehetjük hozzá, mert markáns igény megjelenése esetén a mi kapacitásunk szűkösségével találnánk szembe magunkat egy szempillantás alatt.

Az ötös kérdéscsoporthoz, „*miről szeretne informálódni és milyen formában?*” kérdéshez szintén öt kiegészítés érkezett. Ezen belül a „*miről?*” kérdéshez egy felajánlást kaptunk:

„*Szívesen bemutatjuk a pápai kistérség 20 községi könyvtárának tapasztalatait.*”

A „*milyen formában?*” kérdéshez az alábbi kiegészítések érkeztek, és köztük is van egy felajánlás, amellyel mindkét esetben élni szeretnénk:

„*A papírt, az írott szöveget szeretjük.*”

„*Noha nem jelöltem, a szakirodalmat a honlapon össze lehetne gyűjteni, amennyiben digitális formában elérhető. Ahol célszerű a konzultáció, ott az értekezlet és a webes fórum az ideális. A Katalist inkább vitákra, információközvetítésre jó és az aktualitásokra hívja fel a figyelmet.*”

„*Szükséges lenne regionális tanácskozás a működő mozgókönyvtári szolgáltatást végző szakemberek részvételével, nem előadás, hanem munkamegbeszélés kellene, házigazda szerepet vállalunk!*”

Végezetül egy nem várt, de jóleső értékelés:

„*Fontos kérdéseket vet fel a táblázatot szerkesztő szakember, az elmúlt 3 és fél év alatt felhalmozódott – tapasztalatok – nyitott kérdések – jövőkép tekintetében.*”

Melléklet – Adatlap KSZR-szolgáltatásban dolgozó partnerek elégedettség vizsgálatához

Kérjük, értékelje az alábbi állításokat annak megfelelően, hogy mennyiben ért velük egyet! Soronként jelölje be (Pl.: kiemeléssel, eltérő színnel, karikázással) a megfelelő kódszámot! Az állításokhoz indoklást is fűzhet!

I. kérdéscsoport		Egyáltalán nem	Valamennyire	Közepesen	Többnyire	Teljes mértékben
1.1.	A munkámhoz szükséges módszertani segítséget a KSZO-tól megkapom	1	2	3	4	5
1.2.	Személyesen szoktam konzultálni a felmerült problémákról a KSZO munkatársával	1	2	3	4	5
1.3.	A személyes konzultációról jók a tapasztalataim	1	2	3	4	5
1.4.	A KI honlapjáról tájékozodom a felmerült problémák kapcsán.	1	2	3	4	5
1.5.	A KI honlapját munkám szempontjából informatívnak tartom	1	2	3	4	5

Indoklás, kiegészítés:

2. kérdéscsoport		Egyáltalán nem	Valamennyire	Közepesen	Többnyire	Teljes mértékben
2.1.	Munkavégzésemhez leginkább jogi tanácsadásra van szükségem	1	2	3	4	5
2.2.	A szükséges jogi tanácsadást a KSZO-tól megkapom	1	2	3	4	5
2.3.	Munkavégzésemhez leginkább személyes konzultációkra van szükségem	1	2	3	4	5
2.4.	A szükséges személyes konzultációt a KSZO-tól megkapom	1	2	3	4	5
2.5.	Munkavégzésemhez leginkább mások tapasztalatainak megismerésére van szükségem	1	2	3	4	5
2.6.	A számomra szükséges tapasztalatokhoz a KSZO révén hozzájuthatok	1	2	3	4	5

Indoklás, kiegészítés:

3. kérdéscsoport		Egyáltalán nem	Valamennyire	Közepesen	Többnyire	Teljes mértékben
3.1.	Segítené munkánkat egy előadásokból és konzultációkból álló, évi 3-4 alkalommal ülésező KSZO akadémia	1	2	3	4	5
A KSZO akadémia lehetséges témái közé javasolom felvenni:						
3.2.	Népművelés – kultúráközvetítés – teleház szolgáltatás – iskolaügy egy fedél alatt, közös integrált térben. Tartalmi és pénzügyi megvalósítás	1	2	3	4	5
3.3.	Statistika – tanulságokkal, a közoktatásügy, a kultúra és a közgyűjtemények kistérségi statisztikai adatszolgáltatásának összevetése, gyakorlati tanácsok az egyes jelentőlapok kitöltéséhez	1	2	3	4	5
3.4.	Forrásfelhasználás – pénzügyi nyilvántartás az ÁSZ által képviselt elvárások tükrében, gyakorlati tanácsok	1	2	3	4	5

Indoklás, kiegészítés, további ténajavaslat:

4. kérdéscsoport		Egyáltalán nem	Valamennyire	Közepesen	Többnyire	Teljes mértékben
4.1.	A Könyvtári Intézet honlapjáról	1	2	3	4	5
4.2.	A Könyvtári Intézettől személyes úton	1	2	3	4	5
4.3.	Szakirodalomból	1	2	3	4	5
4.4.	Katalistáról	1	2	3	4	5
4.5.	Más kistérségektől	1	2	3	4	5
4.6.	Más könyvtártól	1	2	3	4	5
4.7.	Közművelődési területről	1	2	3	4	5

4. kérdéscsoport		Egyáltalán nem	Valamennyire	Közepesen	Többnyire	Teljes mértékben
4.8.	A kistérségi referenstől	1	2	3	4	5
4.9.	A fenntartótól	1	2	3	4	5
4.10.	Helyi sajtóból	1	2	3	4	5
4.11.	Kollégáimtól	1	2	3	4	5
4.12.	Internetről	1	2	3	4	5
4.13.	Egyéb, úspedig forrásból	1	2	3	4	5

Indoklás, kiegészítés:

5. kérdéscsoport	Cikkben, tanulmányban	Konzultáció, értékelésben	KI honlapon	Katalistán	Webes fórumon
5.1.	A KSZR-rel kapcsolatos jogi tanácsadás	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.2.	Kistérségi statisztikák	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.3.	Kistérségi, szolgáltatási normatívák	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.4.	KSZR-szolgáltatás küldetésnyilatkozata	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.5.	Fejlesztési mintatervek	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.6.	Technológiai fejlesztés, eszközök, rendszerterv	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.7.	A kistérségi társulások tulajdonjogi problémái	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.8.	Más kistérségek tapasztalatai	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.9.	Kistérségek, KSZR-szolgáltatás jövőképe	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.10.	Könyvtárak és egyéb intézmények kistérségi együttműködése	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.11.	Alkalmazott szerződés- és nyomtatványformák	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.12.	Alkalmazott szoftverek, nyilvántartó rendszerek, adatbázisok	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem
5.13.	Egyéb: úspedig	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem	Igen/Nem

Indoklás, kiegészítés:

Fehér Miklós

ENRICH

A kulturális örökségre vonatkozó információforrások európai hálózata

Az ENRICH (gazdagítás) címmel indított ún. célzott projektet az Európai Unió eContentPlus, a digitális formában rendelkezésre álló információk nemzetközi hasznosításának továbbfejlesztését támogató programja keretében finanszírozza. A projektben Magyarországot a BME Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (OMIKK) képviseli, és további egyetemi könyvtárak bekapcsolódására is számítani lehet.

A projektet 2007. december 3-án a Prágában tartott nemzetközi értekezlettel indították útjára a résztvevő országok képviselői.

A projekt célja, hogy Európa különböző kulturális intézményeiben fellelhető kézirat- és ősnymtatvány vagyon digitalizált formában elérhető részéhez egységes és hatékony hozzáférést biztosítson anélkül, hogy a felhasználónak foglalkoznia kellene az egyes rendszerek sajátosságaiból adódó különbségekkel. Más szóval a projekt egy közösen használható virtuális gyűjteményt kíván létrehozni egyrészt a kutatók, másrészt a kulturális kérdések, tudománytörténet, irodalomtörténet stb. iránt érdeklődők széles köre számára. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a projekt az európai nemzeti könyvtárak eddig digitalizált kézirat/ősnymtatvány/régi, illetve ritka könyvállományának mintegy 85 százalékát egységesen és közvetlenül hozzáférhetővé kívánja tenni az interneten keresztül. Ezt a szétszórtan már rendelkezésre álló digitális gyűjteményt a jövőben további értékes anyaggal egészítik ki a résztvevő országok egyetemi és egyéb könyvtárai. A konzorcium végeredményben mintegy 5 millió digitalizált oldal tartalmához kíván hozzáférést biztosítani.

A projekt a prágai Nemzeti Könyvtár által kialakított „Manuscriptorum” digitális könyvtár eddigi tapasztalataira és anyagára épül, amely a <http://www.manuscriptorium.eu> honlapon érhető el. Ez jelenleg 46 cseh és külföldi gyűjtemény digitalizált változatához biztosít hozzáférést, és 15 éves fejlesztői munka eredményeként jött létre, amelyet a Cseh Köztársaság nemzeti könyvtára és az AIP Beroun Ltd. cég együttműködve hajtott végre. Ez jelenleg a leggazdagabb digitalizált kézirat-gyűjtemény Európában, mely már 1 millió oldalnyi digitalizált anyagot tesz hozzáférhetővé, és biztonságos digitális archívummal rendelkezik. A digitalizálással kapcsolatos munkát a cseh állam támogatja. A felhasználók, akiknek kb. 50 százaléka a Cseh Köztársaságon kívülről származik, cseh és angol nyelven kereshetnek. A rendszer egy változata a középiskolák oktatási tevékenységét is segíti. A kezdeményezés létrejöttében nagy szerepe volt az UNESCO „Világmemória” című programjának, amiért a cseh Nemzeti Könyvtárat az UNESCO 2005-ben a Jikji-díjjal jutalmazta. A „Manuscriptorum” létrehozatalával kapcsolatos munka tapasztalatait, az abból adódó ismereteket azóta több más ország hasznosította.

Az ENRICH projekt eredményeként a jelenleginél sokkal több adat válik hozzáférhetővé Európa számos részéből. A dokumentumokat leíró ún. metaadatokat a központi adatbázis céljaira a project a nemzetközi OAI (nyitott archívum) protokoll alkalmazásával fogja összegyűjteni. A dokumentumok leírását olyan kapcsolati adatok egészítik ki, amelyek a leírást összekötik a résztvevő intézmények adatbázisaiban tárolt képekkel. A szükséges átalakítások elvégzése érdekében a projekt minden résztvevő intézménynél megfelelő számítógépes programokat kíván telepíteni.

Az ENRICH útján kiszolgálni kívánt felhasználói körbe egyrészt maguknak a dokumentumoknak tulajdonosai, másrészt könyvtárak, múzeumok és archívumok, kutatók és hallgatók, politikusok és általában a kulturális múlt iránt érdeklődők tartoznak. Ez a projekt lehetővé teszi számukra az érdeklődési körükbe vágó olyan dokumentumok keresését és elérését, amelyekhez más módon nehezen férnének hozzá. Emellett a rendszer történelmi dokumentumok teljes szövegének, audio- és videoanyagoknak, illetve számos történelmi térképnek elérését is lehetővé teszi. Az ENRICH konzorcium szoros együttműködést tervez az TEL-lel (Európai Könyvtár – The European Library), és az Európai Digitális Könyvtár alkotóelemévé fog válni, amint az megvalósul.

A felhasználók számára olyan eszközök állnak rendelkezésre, amelyek lehetővé teszik, hogy létrehozzák saját dokumentumaikat és digitális könyvtáraikat a „Manuscriptoriumban”. Ez az alkalmazás több nyelven biztosít hozzáférést a „Manuscriptoriumhoz” és – éppúgy mint a többnyelvű ontológiák – engedélyezi a keresést egy adott felhasználói nyelven és az adatok visszanyerését a forrás nyelven.

Az ENRICH konzorcium 18 partnerből áll és a projektet számos egyéb intézmény támogatja.

A projektet a Cseh Nemzeti Könyvtár (National Library of the Czech Republic) két cseh partnerrel – az AiP Beroun Ltd. céggel és a Crossczech Prague Inc. céggel közösen irányítja.

Az első két cseh intézmény mellett egyes feladatcsoportok tekintetében vezető szerepet tölt be az Oxford University Computing Services, az Università degli Studi di Firenze – Centro per la comunicazione e l'integrazione dei media, az Institute of mathematics and informatics Vilniusban, a SYSTRAN Paris és a National Library of Spain. További fontos technikai partnerek: Københavns Universitet – Nordisk Forskningsinstitut, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, University Library Vilnius, University Library Wrocław, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum Reykjavíkban, Computer Science for the Humanities – Cologne University, St. Pölten Diocese Archive (Monasterium project, Ausztria), National and University Library of Iceland, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a Poznań Supercomputing and Networking Centre.

Az együttműködés iránti érdeklődést kifejezték további nemzeti könyvtárak, nevezetesen Magyarországon, Kazahsztánban, Moldovában, Lengyelországban, Romániában, Szerbiában és Törökországban éppúgy, mint a pozsonyi, bukaresti és heidelbergi könyvtárak. A tagok listája a projekt 2009 őszéig terjedő időtartama alatt remélhetőleg tovább fog bővülni.

BOBCATSSS 2008 – Zadar

A Könyvtár- és Információtudományi Képzések és Kutatások Európai Szervezete (EUCLID) felügyelete alatt szervezett BOBCATSSS-konferenciák történetében az idei januári volt a 16. Témája: „Providing access to information for everyone” – az információhoz való hozzáférés biztosítása mindenkinek. A korábbi évekre visszatekintve a cím egyfajta egyveleg, a szavak külön-külön és együttes jelentésükben is előkerültek már a konferencia korábbi tematikáiban. De az előadások tartalma jól mutatja, mekkorát fordult a világ az elmúlt években, az internet és a webes alkalmazások előtérbe kerülése szinte minden előadásnak szerves része lett; az ezredfordulón még csak elvben megfogalmazott elképzelések és ideák mostanra „kézzel fogható” valósággá váltak. Nem teóriákról, hanem megvalósult projektekről, és működő szolgáltatásokról szólt a konferencia.

Minden korábbi hagyománytól eltérően a négy képzőintézmény (Eszéki Egyetem, Zadari Egyetem, potsdami Alkalmazott Tudományok Egyeteme, valamint a berlini Humboldt Egyetem) diákjai vettek részt a szervezésben, és sajnos, ez rányomta a bélyegét a konferenciára. Nem indokolja semmi, hogy ekkora létszámú szervezőgárda vegyen részt egy konferencia előkészítésében, ez jelen esetben egyetemenként 17-18 főt jelentett, összesen 73-at. Bár a szervezés részleteire nincs rálátásom, de már e hatalmas létszám rendszeres mozgatása az elmúlt másfél év alatt is komoly összegeket emészthetett fel. Ez a kérdés aztán több dologban is visszaütött a szervezőkre, és sajnos, a résztvevőkre is.

Talán joggal érhet az a vád minket, hogy a magyarok mindig a hasukra gondolnak – de ez esetben meg kell említenem, idén ebédre nem futotta. A másik, sokkal fájóbb momentum, hogy a konferenciakötet is a szűkös keret áldozatává vált: nem készül a résztvevőknek „ajándékkötet” (valójában nem ajándék, hiszen eddig a regisztrációs díj egyik ellentételezése volt). A kötet anyaga ugyan szabadon elérhető a világhálón (<http://edoc.hu-berlin.de/conferences/bobcatss2008>), de a hagyományos könyvformátum csak 22 euró ellenében szerezhető be. Korábban előfordult, hogy CD-n kiadták, ha máshogy nem is.

A szervezők úgy vélhették, jó ötlet azt a megoldást választani, hogy a szokásos konferenciaértékelő kérdőíven megkérdezzük: jó ötletnek tartja-e, hogy a konferenciakötetet profi könyvkiadó szerkeszti? Az ötlet remek, de felesleges: a sok szervező közül két fő összeállíthatta volna az egész könyvet a szervezés részeként, és még szerkesztői gyakorlatnak is hasznos lett volna e munka.

35 előadást hallhattunk, valamint két témamegjelölő feljegyzést (keynote), öt ún. panelbeszélgetés zajlott, valamint nyolc műhelybeszélgetés. Ezeken felül 52 (!) poszterprezentációt tekinthettünk meg. A számok is mutatják, hogy idén sajnálatosan nagyon eltolódtak az arányok. A korábbi konferenciák alkalmával közel kétszer ekkora volt a hagyományos előadások részaránya, és sokkal kevesebb, (10–20) poszter került a hallgatóság elé. Nem sikerült megtudnunk, milyen okból borult fel ennyire a korábbi arány.

A korábbi évekre visszatekintve – bár mindig jelen voltak a szponzorok (gyakran csak az emblémájukkal a konferencia-szövetszacsón) – az nem volt jellemző mindaddig, hogy a szponzorok előadásidőt is kapjanak – nem is keveset, közel nyolc órát – abból az időből, ami korábban a résztvevők számára volt fenntartva. Ez azért is érdekes, mert meglehetősen érdektelenségbe fulladtak az EBSCO, a Blackwell vagy a Thompson előadásai. Gondolom, jobbára azért, mert ezeket az előadásokat a jelenlévők döntő többsége már látta-hallotta otthon, és nem volt különösebben kíváncsi rájuk – nem ezért utazott Zadarba.

Bár ilyenformán a konferencia érdemi része szűkebb volt, mint a sokéves átlag. és előadást is kevesebbet válogattak be a programba, mint korábban (jobbára a workshopok mennyiségi növekedése miatt), de természetesen idén is több hasznos és érdekes előadás hangzott el. A főbb témák terén ugyan felmerült, hogy ezek többsége már egy ideje közkeletű a szakirodalomban, és a témában tájékozottabb kollégám megjegyezte, hogy az előadások során sok újdonságot nem hallott, mégis jó összefoglalásait hallhattuk a kérdéseknek.

A „BOBCAT of the year”-díj átadása immár szerves része a konferenciázáró ceremóniának. Ezt az idén az EUCLID-főtitkári székről leköszönő Ragnar Audunson adta át „virtuálisan” Thomas Daniel Wilson professzornak, aki sajnos, nem tudott megjelenni a konferencián, így Audunson utódja, az eszéki Strossmayer Egyetem tanára, Tatjana Aparac fogja átadni neki az oklevelet a jövő évi konferencián. A főtitkár úgy fogalmazott, ha valaki megérdemli Európában, hogy „Mr. Library and Information Science”-nek nevezzék, akkor Tom Wilson biztosan az az ember. (Az ő nevéhez fűződik az „Information Research” című webalapú szakfolyóirat megindítása és szerkesztése: <http://informationr.net/ir>), Ragnar Audunson hat éven át töltötte be az EUCLID főtitkári tisztét, és nagy öröm látni, hogy a helyét egy, a „keleti blokkból” delegált elnökségi tag veheti át.

Itt szeretném megjegyezni, hogy tekintettel térségünk államainak EU-tagságára – immár közel öt éve – ideje átértékelni a helyzetünket Európában. Ezt a tőlünk nyugatabbra fekvő országok már meg is tették. A EUCLID elnökségi tagjaival beszélgetve kirajzolódott az a kép, hogy a nyugat–kelet felosztást elavultnak gondolják, immár nem úgy tekintenek a korábbi kelet-közép európai országokra, mint a kontinens fejlődő régiójára, hanem mint egyenrangú partnerekre. Ennek fényében született meg a 2009. évi Porto–Tampere közös szervezés gondolata, előrevetítve egy esetleges, tisztán kelet-közép-európai szervezésű szimpózium lehetőségét is.

Áttekintve az előadások kivonatait, leginkább az tűnhet fel, hogy sok esetben a téma egy-egy helyi kutatás vagy helyi kísérleti terv bemutatása volt. Ez mindig nagyon erősen jellemzi a BOBCATSSS-konferenciákat, hiszen az így szerzett tapasztalatok könnyen hasznosíthatóak a résztvevők hazájában is, és sok értékes ötlettel szolgálhatnak: egyetemi–főiskolai kutatásokban vagy térségi–városi felmérésekben egyaránt.

A konferencia nemzetközi hírét igazolja, hogy az afrikai kontinens két országából, a Dél-Afrikai Köztársaságból, valamint Zimbabwéből is érkeztek előadók; előbbi a pretoriai egyetem professzora, Theo Bothma volt, aki előadásában az interneten keresztül zajló kutatási együttműködésekről számolt be; utóbbi pedig Moira Gundu, aki a Fort Hare-i egyetem tanársegéde, és a városban élő fekete női lakosság információhoz jutásának kérdéseit–problémáit mutatta be egy konkrét példán. De hallgathattunk előadást a gyermekirodalom egyesült államokbeli

könyvtári cenzúrázásának elveiről, és a 20 portugáliai könyvtár bevonásával készült felmérésről, amely arra kereste a választ, hogy az ország könyvtáraiban mennyire biztosított az információhoz való szabad hozzáférés lehetősége.

Természetesen elméleti előadások is színesítették a programot, ezek között került sorra a toruni Copernicus Egyetem tanársegéde, Piotr Malak prezentációjára, amely az integrált könyvtári rendszerek egyik legfontosabb elemére (amennyiben egyáltalán rangsorolhatók ezek a modulok), az OPAC-ra, pontosabban annak fejlesztésére helyezte a hangsúlyt. Malak azt a kérdést vetette fel, hogy az OPAC-ok fejlesztése lemaradni látszik az XHTML (Extensible HyperText Markup Language), és a CSS (Cascading Style Sheets) weblap-formátumok korában, pedig ezekre feltétlenül szükség van, hiszen az internetes tartalmak – és így a könyvtári adatbázisok on-line-katalógusai is – mind gyakrabban nemcsak a számítógépek képernyőjén, hanem más eszközökön, mobiltelefonok, PDA-k kijelzőin is megjelennek, ám ezekhez az eszközökhöz optimalizálni kell őket. Ennek fontosságát emelte ki az előadó.

A Katalóniai Könyvtár képviselőjében két hölgy mutatott be egy új témakereső rendszert, amely gyakorlatilag bármely adatbázisban alkalmazható, és az Egyetemes Tizedes Osztályozásra, valamint a tartalomfeltáró deskriptorok súlyozására épül. Azt a két problémát hivatott a rendszer megoldani, hogy az on-line-adatbázisokban sok esetben előfordulnak ún. nulla találatos keresések, valamint ennek az ellentéte, a túlzott mennyiségű találat, vagyis információ-túlcsoordulás. A két könyvtáros-kutató arra az eredményre jutott, hogy sok katalógusban az ETO-számok pusztán topológiai információt hordoznak, és nem kereshetőek, pedig eredetileg éppen a tartalom mind pontosabb feltárása lett volna a fő feladatuk. Az elmélet alapja az, hogy deskriptorok egy adott halmaza összekapcsolható egyes ETO-számokkal. Az eloszlási gyakoriság alapján klaszterek halmazát hozták létre a szerzők, ami nagymértékben megnövelte a találati pontosságot. Ráadásul e klaszterek egy új keresési módszer alapjául is szolgálnak. Jelenleg a rendszert az EBSCO ERIC adatbázisán tesztelik.

Az új technológiák révén fellépő új lehetőségekről is szóltak előadások; kiemelném a szélessávú internet kapcsán hazánkban is terjedő, VoIP-használatában rejlő lehetőségeket (VoIP: Voice Over Internet Protocol). Két írországi előadó, a Cork University College tanára, és PhD-hallgatója, akik a technológiát az információkeresés elméletén és gyakorlatán keresztül alkalmazzák, bevonva az amúgy automatizált folyamatba a valós idejű ember–ember kapcsolattartást is, adott elő erről.

Feltétlenül szót kell ejtenünk a konferencia egyik legmeghatározóbb témájáról, ami most már évről évre visszatérően előkerül: a könyvtári tér hasznosításának újragondolása, és a szolgáltatások szélesítése azzal a céllal, hogy becsalogassuk az olvasókat – és a nem olvasni vágyókat – a könyvtár termeibe. Az előadások sorában több olyan is helyet kapott, amelyek széles nemzetközi összefogás eredményeként születtek meg. Ilyen volt az amerikai–holland–német panelbeszélgetés is, amely a fent említett témát világította meg négy ország képviselőinek tapasztalatai alapján. Négy rövid előadást hallhattunk, amit az egyes helyi jellegzetességek megvitatása határolt el egymástól. Ekkor a közönség is kérdéseket tehetett fel a hallottak kapcsán. Ez az előadásforma – bár újdonság a BOBCATSSS-konferencián – nagyon hatékonynak bizonyult: az esti rendezvényeken kialakuló párbeszéd és sok

esetben a viták dinamizmusát hozta be az előadóterembe, ami hasznos és szerencsés eredmény.

A 2009. évi, sorrendben a 17. BOBCATSSS helyszíne a portugáliai Porto lesz. E város egyeteme és Tampere egyeteme szervezi a konferenciát. Több résztvevőben felmerült, hogy Porto – tekintettel arra, hogy Európa egyik legnyugatibb csücskén helyezkedik el – viszonylag nehezen megközelíthető. Innen nézve valóban úgy tűnhet, hogy Porto roppant messze van, de lássuk be, például egy angol számára nyilván a horvátországi Zadar is elég távolinak látszik. Nem is beszélve a fent említett dél-afrikai résztvevőkről. A földrajzi távolságok, különösen az egységes Európában már könnyen legyőzhetőek. Mivel a BOBCATSSS eredeti célja az volt, hogy híd legyen – kezdetben csak holland és magyar diákok között, majd fokozatosan bővülve egész Európában – meghozta a gyümölcsét: mára több mint 20 országból érkeznek diákok, tanárok minden évben, és osztják meg egymással tapasztalataikat, ismereteiket. Mi ez, ha nem sikertörténet?

Giczi András Béla

BOBCATSSS 2008 – az orvosi szakkönyvtáros szemével

A nyitó ceremóniát követően az első vitaindító előadást a horvát orvosi lap szerkesztője, Ana Marusic professzor tartotta, többek között beszélt az International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE), más néven Vancouver csoportról, amely évek óta egységes követelményrendszert igyekszik kialakítani az élet- és orvostudomány területén publikálók, szerkesztők számára. Fontos célt ért el az orvosi lapok szerkesztőinek nemzetközi csoportja, amikor 2004-ben egy horvátországi találkozón bejelentették, hogy az ICMJE-hez tartozó folyóiratok el fognak fogadni egy regisztrációs politikát a klinikai vizsgálati közleményekkel (Clinical Trials) kapcsolatban. Javaslatuk alapján a klinikai vizsgálatokat nemzetközi nyilvántartásba veszik. Évek óta probléma ugyanis, hogy ezeknek a közleménytípusoknak az adatait titkosan kezelik, elhallgatják a rossz eredménnyel zárult kísérleteket. A regisztrálással a legfontosabb adatok elérhetővé válnának orvosok, betegek számára egyaránt. 2007-ben a World Health Organization (WHO) is elismerte a regisztrálás fontosságát, és létrehozott egy webes regisztrációs platformot. Több nyilvántartási rendszer is létezik, de a szakfolyóiratok szerkesztői az ICMJE-, illetve a WHO-előírásoknak megfelelő formát fogadják el. Tehát a klinikai vizsgálat azonnali nyilvántartásba vétele a mindenké számára való hozzáférhetőséget biztosítja, függetlenül a vizsgálat eredményes vagy eredménytelen kimenetelétől. Ana Marusic is reméli az ICMJE tagjaként, hogy ezzel a fontos lépéssel áttekinthetővé válnak a vizsgálati eredmények.

A nap folyamán bemutatták a munkájukat az első napra kijelölt poszter-előadók. Itt újítottak az idei BOBCATSSS konferencia szervezői: a poszterek kiállítói a megszokott prezentálás előtt röviden, egy-két percben vázolták témájuk lényeg-

gét, felkelhették az érdeklődést, és mindezt a nagyterem színpadán. Ezután nyitott a „Poster Session”, ahol a megszokott módon a készítők a poszterük előtt állva választ adtak a kérdésekre, elbeszélgettek az érdeklődőkkel.

A második napon, január 29-én egy panelbeszélgetés keltette fel leginkább az érdeklődést. A téma „Rooms & Spaces”. A ma könyvtárainak lehetőségeiről esett itt szó, elsősorban építészeti, funkcionális szempontból. Egyre különlegesebb épületegyütteseket emelnek a könyvtárak számára, amelyek erősen megosztják a könyvtárlátogatókat. Funkcióját tekintve is sok helyütt változóban van a könyvtár. Például Koppenhágában Laundromat Cafe néven többfunkciós hely működik, amely a könyvtárat, a kávéházat és a mosodát ötvözi.

Egy workshopon mutatkozott be Simon Aristeguieta-Trillos PhD-hallgató és Edwin-Michael Cortez professzor, a Tennessee Egyetemről (The University of Tennessee, School of Information Sciences); *Bibliometrics workshop – Assessing Grants and Publication Productivity and Impact* címmel tartottak előadást. Itt a tudományometriai munka alkalmával már megismert adatbázisokról (ISI Web of Science, Scopus), bibliográfiakészítő szoftverekről és tudományometriai „hálóról” esett szó. Mind a Thomson által szolgáltatott ISI Web of Science, mind az Elsevier Kiadó Scopus adatbázisa multidiszciplináris bibliográfiai adatbázisok, amelyek értéknövelt szolgáltatása az idézettségre keresés. A Web of Science adatbázist Magyarországon az Oktatási és Kulturális Minisztérium Elektronikus Információszolgáltatása (EISZ) révén használhatják az akadémiai, felsőoktatási intézmények és a könyvtárak, míg a Scopus adatbázisra egyes intézetek fizetnek elő, köztük a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára. Az előadók ennek a két adatbázisnak a lényegét mutatták be, illetve említettek néhány bibliográfiakészítő szoftvert (ProCite, Reference Manager, EndNote), amelyek többek között megkönnyítik irodalomjegyzékek készítését, és megfelelő hivatkozási stílusba rendezik a bibliográfiai tételeket – a folyóiratok szerzői utasításaikban általában kitérnek a formai követelményekre is. A fent említett ICMJE például saját hivatkozási stílust is kidolgozott (az ún. Vancouver stílust). A workshop érdekességét azonban az adatbázisokból nyert adatok alapján felépített „hálózatok” jelentették. Ingyenes, illetve előfizetéses szoftverek (pl. NetDraw) segítségével vizuálisan is megjeleníthető akár egy olyan háló, amelyen látható, ki kit idéz, időben mennyire kellett visszanyúlni a témához stb. Statisztikát is lehet készíteni szoftverek segítségével (pl. SPSS, Bibexcel).

A második napon került sor a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár poszterének bemutatására. A négy magyar orvosi egyetem, illetve kar központi könyvtári honlapját szemlélleti a poszter különböző szempontok szerint, mik az erősségeik, mik a gyengeségeik. Magyarországon a 2000-es évek elejétől – a bolognai folyamat keretében – egyetemi integráció vette kezdetét, amely hatással volt minden szervezeti egységre, így a könyvtárakra – közvetve a honlapok alakulására is. A weboldalak igyekeztek „átmenteni” a szükséges információkat, és folyamatosan próbálnak megfelelni az újfajta kihívásoknak.

Több forrás is alapvető elvnek tekinti, hogy egy honlap szerzősége, pontossága, hitelessége, tárgyilagossága, folyamatossága biztosítva legyen (*lásd a Felhasznált irodalom jegyzékét*).

Mivel a vizsgált honlapok nagy orvosi karok, egyetemek központi könyvtárainak honlapjai, a hitelesség eleve biztosított. Megállapítható, hogy szinte minden

pontban megfelelnek a magas követelményeknek. Kiemelendő az információellátás magas foka. Minden egység biztosítja az egyetemi polgárok számára szükséges információt – az interneten keresztül is.

Néhány részletben azonban még javítható a weboldalak minősége: az interaktivitás napjainkban egyre fontosabb szerephez jut. Ezt mindenképpen fejleszteni kell, ezáltal a szolgáltatások színvonala tovább növekszik.

Az elemzett magyar honlapok példaként tekinthetnek a svéd Karolinska Intézet könyvtári honlapjára. A könyvtári weboldal – akárcsak az egyetem többi egységének weboldala – egységes és pontos képet ad szolgáltatásairól. A webelemzések alapjául szolgáló alapelveknek teljes mértékben megfelel. átlátható minden információ szerzősége, és RSS-en keresztül is megkapja az érdeklődő az aktuális híreket.

A harmadik és egyben befejező napon szintén egy panelbeszélgetés tűnt ki a többi előadás közül: *OpenBOBCATSSS – Enhancing the quality and impact of a conference*. Itt a BOBCATSSS-konferenciák hatásáról, illetve a konferencia „virtuális terének” megteremtéséről, az ebben rejlő lehetőségekről beszélgettek az előadók, könyvtároshallgatók, akik közül többen is veterán BOBCATSSS-konferencialátogatóknak számítanak, így hozzászólásuk különösen értékes volt mindenkire számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aristeguieta-Trillos, S.–Cortez, E. M.: Bibliometrics workshop. Toolkit for assessing grants and publication productivity and impact. Zadar, Horvátország, BOBCATSSS konferencia, 2008. január 29. [elektr. dok.] [2008. 03. 04.] http://web.utk.edu/~saristeg/Site/Bobcatsss2008_files/Bibliometrics%20Workshop%20Presentation.ppt
- Berhidi, A.: „What Essential is Invisible to the Eye?” The Exchange of Information through Homepages of Medical Libraries (poster). BOBCATSSS konferencia. Zadar, Horvátország, 2008. jan. 28–30. [elektr. dok.] [2008. 03. 04.] http://bobcatsss2008.org/programme/attachments/328-AnnaBerhidi_Poster_BOBCATSSS2008.pdf
- Bősze Péter–Palkovits Miklós: Tudományos közlemények írása, szerkesztése és értékelése. Útmutató orvosi közlemények írói, olvasói, értékelői és bírálói számára. Bp., NOK Kiadó, 2006. 172 p.
- Elektronikus Információs szolgáltatás [elektr. dok.] [2008. 03. 04.] <http://eisz.om.hu/>
- Gaus, E. R.–Weech, T.–Boers, R.–Eigenbrodt, O.–Andersen, J.: Rooms & Spaces = Providing access to information for everyone. 16th BOBCATSSS Symposium 2008 Abstracts. Zadar, Croatia, 2008. 102–103. p.
- Jacob, B.–Stöhr, M.–Rasmussen, L. T.: OpenBOBCATSSS. Enhancing the quality and impact of a conference = Providing access to information for everyone. 16th BOBCATSSS Symposium 2008 Abstracts. Zadar, Croatia, 2008. 106–107. p.
- Marusic, A.: Keynote Speech = Providing access to information for everyone. 16th BOBCATSSS Symposium 2008 Abstracts. Zadar, Croatia, 2008. 24–25. p.
- Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár. Adatbázisok, adattárak [elektr. dok.] [2008. 03. 04.] <http://www.lib.sote.hu>
- WHO. International Clinical Trials Registry Platform (ICTRP). [elektr. dok.] [2008. 03. 04.] <http://www.who.int/ictcp/en/>

Berhidi Anna

BOBCATSSS 2008 – a felsőoktatási könyvtáros és esélyegyenlőségi referens szemével

Az *információ hozzáférhetőségének biztosítása mindenki számára* című idei konferencián számos, a felsőoktatásban és az esélyegyenlőség megteremtésében egyaránt hasznosítható előadás hangzott el; főleg ezekre az előadásokra, poszterprezentációkra fogok írásomban kitérni. Több érdekes vizsgálat és e témához kapcsolódó kutatások eredményeit osztották meg velünk a különböző országokból érkezett résztvevők, előadók.

Az egyik előadás címe *Are Portuguese school libraries providing access to information for everyone?* (A portugál iskolai könyvtárak mindenki számára hozzáférhetővé teszik az információt?) volt. Az előadó, Ana Novo célja, hogy leírja annak a húsz portugál integrált általános iskolai könyvtárnak mindennapjait, amelyek 2005-ig az iskolakönyvtárak hálózatának (RBE = Rede de Bibliotecas Escolares [Iskolai Könyvtárak Hálózata]) tagjai voltak.

A vizsgálat a húsz iskolakönyvtárban 2006 novemberre és 2007 januárja között zajlott. A kutatás eredménye azt mutatta, hogy a fejlődés alapja a könyvtárosok elkötelezettsége és az iskola vezetőségének a támogatása. A jobban felszerelt iskolai könyvtárakban nagyobb az igény az ott dolgozók részéről, hogy feladataikat és szerepkörüket fejlesszék. A regionális oktatási hatóságnak és az iskolakönyvtárak fejlesztéséért felelősöknek azt a javaslatot tették a kutatók, hogy a helyi iskolai könyvtárakat tekintsék úgy, hogy azok az információ-hozzáférés fontos bázisai.

A második előadást *Information access for disabled students* (Információhoz való hozzáférés a fogyatékkal élő tanulóknak), Asta Cypaite, Jurgita Rudzioniene és Justina Serkaniene, a Vilniusi Egyetemi Könyvtár és Informatikatudomány szakán tanítók mutatták be. Előadásuk a felsőoktatás társadalmának egy kis részét képező fogyatékkal élő tanulókra irányult. Fő feladatuknak azt tartották, hogy olyan jogi dokumentumok alapjait dolgozzák ki, amely a fogyatékkal élő emberek információhoz jutásának egyenrangúságát biztosítja. Ez a téma már az Európai Unió és az Európai Vakok Egyesületének (European Blind Union) futó programja. Felméri, milyen szolgáltatásokra van szükségük, és hogyan tehetnék könnyebbé a tanulmányaik idejét. A Vilniusi Egyetemi Könyvtár az első akadémiai könyvtár Litvániában, amely modern technológiát és szoftvert tud nyújtani a fogyatékkal élő tanulóknak.

Hasonlóan érdekes és hasznos workshopnak bizonyult a *LIBREAS. Library Ideas: Experiences of establishing a student-run OA LIS-Journal* (= *Open Access Library and Information Science Journal*) (LIBREAS. Könyvtári ötletek: Egy diákok által vezetett OA LIS folyóirat alapításának tapasztalatai), amelyen Ben

Kaden és Manuela Schulz, a Humboldt Egyetem két munkatársa az OA LIS folyóiratot mutatta be. Az OA LIS olyan folyóirat, mely a diákok által vezetett és kiadott, a kulturális nyitottságon és a szabad hozzáférésű szerkesztésen alapul. Ez a folyóirat lehetőséget teremt a diákoknak, hogy publikálják az iskolai munkáikat és kutatási eredményeiket. A LIBREAS-hoz hasonló projektek kivételes tanulási lehetőséget nyújtanak a résztvevőknek, és ezek a feltörekvő publikációs fórumok már korán megnyitják a lehetőséget a professzionális cikkíráásra.

Az előadásokon és a workshopokon kívül még a poszter-prezentációk is rendkívüli módon előtérbe helyezték az esélyegyenlőséget, az esélyteremtést, amellyel a mai világban mindenképpen foglalkozni kell, ezzel is segítő a fogyatékkal élőket.

Andrea Plavsic, az Eszéki Egyetem Informatikai- és Könyvtártudományi Karának a tanulója. A *right to read: Access to information for children with dyslexia* (Az olvasáshoz való jog: Információ-hozzáférhetőség a diszlexiás gyerekek számára) című poszterén megpróbálta bemutatni, hogy a diszlexiás gyerekek, ha megfelelően foglalkoznak velük, könnyen hozzájuthatnak olyan információkhoz, amelyeket fel tudnak használni tudásuk bővítéséhez. Horvátországban az iskolás gyerekek tíz százaléka diszlexiás, és ezzel a hátránnyal küszködve nem tudnak hatékonyan sem olvasni, sem tanulni. Azonban a magas IQ-szintjükét és tehetségüket nem lehet eléggé felismerni és értékelni. A baj orvoslására egy olyan csoportterápiát találtak ki, ahol számos foglalkozás segít ezeknek az összehangolásában. A Croatian Association for Dyslexia és a National and University Library olyan programot készített a diszlexiás gyerekek számára, amely ezt megoldaná. Az első egy információs szakasz (ismertető füzet, kérdőív, kiállítások), a második a nevelési szakasz (előadások), és a harmadik egy gyakorlati foglalkozás a gyerekek számára. Az ismertető füzeteket a szülőknek adnák az iskolákban és a könyvtárakban, ebben olvashatnának a diszlexiáról és arról, hogyan tudnának segíteni gyermekük tanulásában, fejlődésében, illetve milyen könyvtári szolgáltatásokat vehetnek igénybe ezzel kapcsolatban és milyen irodalom áll rendelkezésükre. A kiállításokat a közkönyvtárakban rendeznék meg, ezek segítenék a gyerekek kapcsolatainak alakítását a külvilággal. A nevelési előadások főleg a szülőkre, tanárookra fókuszálnának. A foglalkozásokon pedig összevonva lenne játék, olvasás, beszélgetés, gyakorlat. Rá kell jönni már az első osztályban, hogy mi a különbség a speciális és a nem-speciális tanulók hibázásai között. Az a cél, hogy a könyvtár (iskolai vagy közkönyvtár) felismerje a segítség módját, kényelmes helyet biztosítson a tanuláshoz, a játékhoz és a szocializáláshoz.

A másik nagyon érdekes posztert, amely a siketnéma gyermekek nevelésével foglalkozott, a *Sign-Language in Library- and Information Science: Sign-Language users (in LIS) access to Information* (Jelnyelv a könyvtár- és informatikatudományban: Jelnyelvhasználók hozzáférése az információhoz) címűt Laurits Thomas Rasmussen, a dán The Royal School of Library and Information Science hallgatója mutatta be. Manapság a hallgatók jelentős részét képezi a hallássérültek csoportja, akik jelnyelvvvel kommunikálnak. Mivel a jelnyelv sok nemzeti karaktert tartalmaz, ezért régióinként igen eltérő. Igazából csak kevés nemzetközi jel van, amit különböző országokban is megértenek.

Mi a célja a jelnyelv használatának a LIS-ben? Az, hogy felkutassuk, szükség van-e, és ha igen, akkor érdemes-e kifejleszteni egy közös nemzetközi jelnyelv-

rendszer, amit a LIS-ben használni lehet, hogy a jelnyelv-használók is könnyen hozzáférhessenek a szükséges információkhoz. Egy egységesített jelnyelv készítése folyamán fontos olyan nyelvtant készíteni, ami logikus és könnyen megtanulható. De vajon fontos-e a LIS ezzel foglalkozó szakterületén ilyen jelnyelvet készíteni és használni? Fontos-e elmélyülni a problémában és megbizonyosodni, hogy a jelnyelv-használók így könnyebben jutnak majd információhoz? Fontos-e egy könyvtárosnak megtanulni egy ilyen nyelvet ezen emberek kiszolgálása miatt? Erről készítették felmérést, amelyet a poszteren mutatnak be (<http://bobcatss2008.org/programme/track/Poster/20.en.html>).

Az e-learning módszer mindenki számára elérhető, és az internet világában egyre jobban hasznosítják ezt a fajta tanulási-tanítási módszert. Ebbe a csoportba a hallgatók egésze (beleértve a fogyatékkal élő tanulókat is) beletartozik. *Az E-learning and first-year LIS (= Library- and Information Science) students: WWW: What is all about? What is the problem? What to do?* (E-learning és az elsőéves könyvtár és informatikai tudomány szakos tanulók: WWW: Miről szól? Mi a probléma? Mit csináljunk?) című poszter-bemutató két előadója Marijana Abe (negyedéves a szlovéniai Bölcsészettudományi Kar könyvtár- és informatikatudomány szakán) és Alenka Sauperl (a szlovéniai Bölcsészettudományi Kar könyvtár- és informatikatudomány szak docense) volt. A szlovéniai egyetem (DLISBoS = Department of Library and Information Science and Book Studies) egy olyan új tanulási modellt hozott létre, amelynek a neve: *blended learning = kevert tanulás*. Összetett szemléletmódok kombinációja a tanuláshoz: virtuális tanulási rendszer, közvetlen kapcsolattartás a professzorokkal. Az e-learning modult a Moodle rendszerben szervezték, amely egy népszerű, nyílt forráskódú környezet, és egyre szélesebb körben használt a világon.

A virtuális tanulási környezetben az egyéni kurzusok szerkezete és szervezése a professzorok felfogásától, hozzáállásától függően változik. Ez nehézséget jelent a hallgatóknak. Úgy gondolják, hogy az e-learninget az összes potenciális használó tudja alkalmazni, de sokuknak problémát okoz a virtuális osztály és az ott elérhető tananyagok használata. Ha az összes kurzusnak egységes struktúrája lenne, akkor a tanulók sokkal hatékonyabban tudnák használni a virtuális osztályokat és anyagait. Június végén egy e-felmérést töltöttek ki az elsőéves könyvtár-informatikus hallgatókkal, hogy megismerjék a kurzusok szervezésével és a kurzusokhoz kapcsolódó anyagok felhasználásával kapcsolatos problémáikat. Egy e-interjút készítettek is a professzorokkal a kutatók, hogy nekik mi a véleményük a kurzusaik szervezéséről és egy lehetséges egységes rendszerről. Arra az eredményre jutottak, hogy olyan szervezett virtuális tanulási rendszerre van szükség, amelyben a könyvtárak is részt vesznek. Az információk szervezésének legmegfelelőbb formája jelen esetben egy virtuális osztály (Virtual Classroom, VC), amelyet minden professzornak használnia kellene a tanszékükön.

Mit segíthet ebben a könyvtár? Olyan virtuális könyvtárat kell létrehozni, amelyben a következő szolgáltatások találhatóak meg:

- a Cobiss (legjobb szlovéniai katalógus);
- a nemzetközi könyvtári katalógusok;
- a digitális gyűjtemény, ahol a hallgatók számára fontos a karuk és a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (NUL = National and University Library) által kiadott anyagok digitalizálására gondolnak;

- on-line adatbázis, amelybe a könyvtár feltölti és hozzáférhetővé teszi az egyetemen oktatott tárgyakkal kapcsolatos full-text adatbázisokat;
- internetes anyagok: a könyvtár minden, az egyetemen oktatott tárgyhöz internetes linkgyűjteményt szolgáltat;
- virtuális könyvtári szolgáltatások: virtuális tájékoztató pult – itt a használók minden valós információt megkapnak a könyvtári szolgáltatásokról és a könyvtár dokumentumairól;
- felhasználóképzés: talán ez az egyik legfontosabb szolgáltatások egyike a könyvtárban.

A kutatások eredményei hasznosak lehetnek az e-learning rendszerek fejlesztésében, különös tekintettel a használhatóságra, továbbá a bölcsészettudományi kar és más egyetemek hasonló távoktatási rendszereiben (<http://bobcatsss2008.org/programme/attachments/319-posterbobcatsss2008.jpg>)

Természetesen a többi előadás, workshop és poszter-bemutató is rendkívül színvonalas volt. Nagyon örültem, hogy most is foglalkoztak a prezentálók a tanulóknak, diákoknak (legyenek azok általános iskolás, középiskolás vagy felsőoktatási intézményekbe járó hallgatók) azon szegmensével is, akiknek a speciális szükségleteik miatt a könyvtárak használata nehézséget okozhat. Az új kutatások esélyt adnak azon fogyatékkal élők számára is, akik tanulmányaik folyamán mások segítségére szorulnak. A könyvtárak szolgáltatásainak ilyen irányú fejlesztése a teljesebb élethez való lehetőséget és egyenlőbb érvényesülési esélyeket biztosíthatnak számukra.

Somogyvári Katalin

Két évtized

Nagyjából két évtizedet töltöttem el a *Könyvtáros (Könyvbarát)* szerzőinek táborában: 1958 és 1977 között. Vagy kétszáz írásom jelent meg a folyóiratban ebben a két évtizedben. Ahogy most áttekintem a régi lapkivágatokat, látom, egy vaskos kötetet tennének ki ezek az írások. Az első 1958 novemberében Fodor Józsefről, aki akkor elismertségének tetőpontján és költői munkásságának mélypontján állott: a Rákosi-korszakban kiszorították az irodalmi életből, 1956 tavaszán az irodalmi viták bátor harcosa volt, a forradalom napjaiban lelkes azonosulással állott a népi követelések mellé (egy verse az Irodalmi Újság november 2-án megjelent „forradalmi” számában volt olvasható), majd a forradalom leverése után, ki tudja miért, átállott a hatalom oldalára, részt vett a Kádár-kormány által felállított Irodalmi Tanács munkájában, hamarosan Kossuth-díjat kapott. Máskülönbem nem volt tehetéstelen költő, én jóindulatú, barátságos embernek ismertem meg, s a verseiről szívesen írtam, politikai véleményemet meg megtartottam magamnak.

Egyetemi évfolyamtársam és hosszú éveken keresztül jó barátom, Maár Gyula „közvetített ki” a laphoz, ő akkor már évek óta a Könyvtáros állandó munkatársa volt. Volt a lapnak egy „Írói arcképek” című rovata, többnyire ebben jelentek meg írásaim, a Fodorról rajzolt portré után Jankovich Ferencről (ugyancsak akkoriban kapott Kossuth-díjat), a kiváló erdélyi elbeszélőről, Karácsony Benőről, aztán Radnóti Miklósról (aki diákkorom kedves költője volt, később könyvet is írtam róla, ez két kiadásban is az olvasó elé került), Dsida Jenőről, Alberto Moraviáról, a Nobel-díjas olasz íróról, akinek regényei akkoriban igen népszerűek voltak Magyarországon, és néhány könyvismertetésem is napvilágot látott, például Fodor András *Józan reggel* című kötetéről, amely, minthogy a legkevésbé sem igazodott az „irodalompolitika” elvárásaihoz, nehezen jelent meg, és támadásokat is kapott.

Talán én voltam az egyetlen irodalombíró, aki igen nagy elismeréssel nyugtázta a költő törekvéseit, s ezzel akkor némi irodalompolitikai neheztelés mellett (amit persze nem velem, hanem a szerkesztőséggel közöltek) megszerezte számomra Fodor András barátságát is.

1959 novemberében jelent meg egy időre utolsó írásom a walesi regényíró, Gwyn Thomas *Ósi vágyak komédiája* című művéről; november 19-én éjszaka ugyanis bezörtettek szüleim pestújhelyi házának aajtáján, a lakást ellepték a politikai rendőrség emberei, házkutatást tartottak, úgynevezett „ellenforradalmi” iratokat keresve (akkor vitték el ötvenhatos újsággyűjteményemet, amelyet – „rendszer-váltás” ide vagy oda – azóta sem sikerült visszaszereznem), engem beültettek egy autóba, jobbról-balról megtermett ávéhásokkal, beszállítottak a Fő utcai „vizsgálati osztályra”, ott két hónapot töltöttem, majd elvittek a tököli internálótáborba, ahol még négy hónapig élveztem a rendőrség vendégszeretetét. 1960 májusában kerültem haza, annak következtében, hogy az ENSZ közbenjárására felszámolták az internálás (akkori hivatalos nevén: a „közbiztonsági őrizet”) intézményét. Utána még egy évig álltam rendőri felügyelet alatt, és csak a hatvanas évek közepén térhettem

vissza munkahelyemre, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetébe. Ez a kis visszaemlékezés azonban nem politikai kalandjaimról szól, hanem a Könyvtáros körében töltött két évtizedről, kalandjaimat amúgy is elbeszéltem már, több alkalommal is.

Szabadulásom után meglehetősen mostoha körülmények között próbáltam visszalopakodni arra a pályára, vagyis az irodalomtörténet-írásra, amely mindig is érdeklődéssel töltött el. El kell mondanom, hogy a Könyvtáros szerkesztősége volt az első, amely mellém állt, munkát adott és részvétet mutatott. A folyóiratnak akkor Katona Jenő, a magyar közélet és az újságíró társadalom meglehetősen érdekes útját bejáró alakja volt a főszerkesztője (a „főszerkesztői” cím is kivételes javadalmazás volt akkoriban, hasonló lapoknak csupán „felelős szerkesztője” lehetett). Katona a katolikus reform-mozgalomban tűnt fel, a harmincas években a *Korunk Szava*, majd a *Jelenkor* című „baloldali” katolikus folyóirat szerkesztője volt, később a kisgazdapárt egyik vezéregyénisége, aki a párt szétverése után is megőrizte (talán Ortutay Gyulával és Mihályfi Ernővel fenntartott barátsága következtében) politikai szerepét, ami természetesen csak „látszatszerep” lehetett, egy ideig országgyűlési képviselő maradhatott, sőt a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának is tagja volt, igaz, egyre nagyobb lelki ellenkezéssel, és egyre élelnebb félelemmel figyelte Rákosi bandájának garázdálkodását.

Az ötvenes évek közepére ki is maradt a politikai életből, és a Könyvtáros főszerkesztői posztját amolyan „végkielégítésként” kapta meg. Katona Jenő barátságot (és bizonyára némi szánalmat) érzett irántam, és kétségtelen jóindulattal fogadott vissza a munkatársak közé, némi személyes kapcsolat is létrejött közöttünk, ha unatkozott, és ez eléggé gyakran megesett, beinvitált egy kávéra főszerkesztői szobájába, és igen érdekes történeteket mesélt a magyar politikai élet furcsaságairól – kár, hogy ezeket a történeteit, egyáltalán az élettörténetét nem írta meg, bizonyára érdekes olvasmány lenne ma is. 1978 nyarán távozott el az élők közül. Megszerettem, barátságos és igen művelt ember volt, igazából elszomorító, hogy emlékét szinte semmi sem őrzi, régi könyveit és írásait is belepte a por, születésének századik évfordulója (2005-ben) is minden visszhang nélkül telt el, holott megérdemelte volna, hogy legalább az újságíró-szövetség néhány órát szenteljen neki.

Katona Jenő mellett is igen rokonszenves és művelt emberek dolgoztak a folyóirat szerkesztőségében, így az olvasószerkesztő (később felelős szerkesztő) posztját betöltő Gerő Gyula, Bozóky Éva, Donáth Ferenc felesége, aki nem sokkal korábban szabadult a romániai internálásból, maga Donáth Ferenc pedig ugyanannak a közkegyelmi rendeletnek a révén került szabadlábra, amelynek magam is köszönhettem (korlátozott) szabadságomat. És minthogy minden szerkesztőségnek a titkárságvezető a lelke, ne feledkezzünk meg Bán Agiról sem, aki a Könyvtáros szerkesztőségi titkárnőjeként mindig készségesen és barátságosan fogadta a betérő munkatársakat (akkor még a New York-palotában volt a lap otthona), közöttük neves írót és irodalomkritikusokat, mint Lengyel Balázst, Lukácsy Sándort vagy Zolnay Vilmost, akik többnyire ki voltak tiltva a rangosabb folyóiratokból, és Katona Jenő jóvoltából kaptak nyilvános szereplési lehetőséget.

Ahogy így böngészem a régi lapkivágatokat, látom, hogy 1960 júliusában már ismét jelent meg cikkem az „Írói arcképek” címet viselő rovatban, méghozzá Gelléri Andor Endréről, aki Radnótihoz hasonlóan ugyancsak diákkorom kedves írója volt, majd az erdélyi magyar irodalom nevezetes szerkesztőjéről, a *Fekete kolostor*

című klasszikus emlékirat írójáról, Kuncz Aladárról (akiről korábban egyetemi szakdolgozatomat írtam, és akiről első önálló könyvem jelent meg 1968 nyarán). később az angol romantikus költészet általam ugyancsak kedvelt nagyszerű mesterről, William Blake-ről, majd Federico García Lorcaról, ugyancsak ifjúságom egyik kedves költőjéről, Mikes Kelemenről (akinek rodostói házát már a mögöttünk lévő néhány esztendő során egy erdélyi küldöttséghez csatlakozva két alkalommal is felkereshettem), és Szántó Györgyről, aki ugyancsak az erdélyi magyar irodalom neves egyéniségének számított. Akkoriban, tehát a hatvanas évek elején (nem kis mértékben Katona Jenő és Bozóky Éva kezdeményezésére) indult meg a Könyvtáros hasábjain az erdélyi magyar irodalom újrafelfedezése, és én ebben vállaltam nagyon is kedvemre való szerepet. Így 1961 őszén hosszabb ismertetést. közöltem az Erdélyi Szépmíves Céh tevékenységéről, és máskor is szívesen foglalkoztam erdélyi írók műveivel, például 1963 februárjában *A mai romániai magyar irodalom* címmel hosszabb beszámolót közöltem az akkor még idehaza kevésbé ismert erdélyi írókról. Emellett rendszeresen számoltam be a különféle hazai könyvsorozatok (például a Kormos István által szerkesztett *A magyar költészet gyöngyszemei* című kitűnő sorozat) újabb köteteiről, a könyvheti kínálatról vagy éppen a nyári szezonra ajánlható olvasmányokról (ezúttal például Graham Green és Aszlányi Károly regényeit ajánlottam az olvasónak).

Ahogy így lapozgatók az egykori írások kivágatait őrző iratgyűjtőben, megállapíthatom, hogy sok örömet szerzett az a munka, amelyet a Könyvtáros szerkesztői rám bízta. Voltak persze „musz” feladatok is, például nekem jutott az a „dicső” szerep, hogy megemlékezzem Zalka Máté születésének évfordulójáról – akkor mindenki tudta, hogy ezek a feladatok megkerülhetetlenek.

Így telt el két évtized a Könyvtáros táborában: a lap akkor, mindenekelőtt Katona Jenőnek köszönhetően, nem pusztán a könyvtáros szakma folyóirata volt. hanem bizonyos közművelődési szerepet is vállalhatott, két változatban került az olvasó elé, *Könyvbarát* címmel megjelent irodalom- és olvasásnépszerűsítő változata is. Szép volt ez a két évtized, jóllehet, megismerkedhettem az akkori „irodalompolitika” (hogyan is mondotta volt Illyés Gyula: „az irodalom: hattyú, a politika: görény, ezek szerint az irodalompolitika hattyú és görény – hattyúnyakú görény”) kacskaringóival is. Egy időben ugyanis „fent” figyelmeztették a szerkesztőséget, hogy töltem, a rovott múltú „ellenforradalmártól” ne közöljenek cikkeket, ezután egy darabig feleségem nevén, mint Varsányi Klára írtam alá közleményeimet.

Két évtizedes folyamatos működésem egyik utolsó írása az akkor hetvenéves Balogh Edgár pályáját tekintette át, majd még egy „musz-feladatot” vállaltam, és 1977 októberében összefoglalót írtam arról, hogy a szovjet szépirodalomban miként jelenik meg a tizenhetes októberi forradalom képe – ma sem szégyenkezem miatta, hiszen Babel, Blok, Bulgakov, Gorkij, Solohov és Alekszej Tolsztoj világhírű műveit ajánlottam a hazai olvasó figyelmébe. Folyamatos működésemmel ez volt az utolsó terméke, ezután már csak 1980 szeptemberében közöltem az akkori szerkesztő, Gerő Gyula felkérésére egy kisebb személyes jellegű írást arról, hogy mit jelentett számomra a könyvtár: az olvasást, a kutatást, amely életemnek értelmet adott.

Pomogáts Béla

Veszedelmes olvasmányok

Erotikus illusztrációk a 18. századi francia irodalomban

A XVIII. századi filozófiából és részben a kor jó tollú publicistáinak – akik magukat „filozófusnak” nevezték – gondolataiból merített az elsősorban a francia arisztokrácia körében népszerű libertinizmus eszmerendszere, amely az élet egyetlen céljának az élvezetek korlátlan és mind teljesebb hajszolását tekintette. „*Nincs más törvény, csak a kéj törvénye*” – hirdette *de Sade* márki, s a libertinusok e jelszó jegyében indítottak harcot a tradicionális keresztény, végső soron minden erkölcsi érték ellen. Az ember eredendően gonosz – vallották kortársukkal, *Rousseau*-val szemben –, ezért a valódi természettörvény nem lehet más, mint ennek a Rossznak, a természetes és éppen ebből következően nem is elítélhető és nem bűnös Rossznak a kielégítése. Az ember kéjvágyból akár ölhet is, viszont a libertinizmus lényegében tagadta az állami erőszak mindenféle formájának jogosságát. *Choderlos de Laclos* emblematikus levélregénye, az 1782-ben megjelent *Veszedelmes viszonyok* világirodalmi rangú és jelentőségű összegzése – egyben leleplezője – a libertinus gondolatoknak, valamint a társadalmi illem részévé emelt, az arisztokrácia bizonyos köreiből szinte elvárt önérdékű, az érzelmeket fölösleges kacatnak tekintő szexuális hódításnak. Erre a méltán híres regényre utal az Országos Széchényi Könyvtár 2007. szeptember 15-e és december 16-a közötti kiállítása, valamint az annak anyagát értékes tanulmányokkal együtt tartalmazó két nyelvű (magyar és francia) kötet címe: *Veszedelmes olvasmányok*. Az alcím fejezi ki, pontosítja a kiadvány és a kiállítás témáját: *Erotikus illusztrációk a 18. századi francia irodalomban*.*

A bemutatott könyvek, metszetek és egyéb műtárgyak számos köz- és egy magángyűjteményből kerültek a tárlókba. A magyar származású. Londonban és Budapesten élő *Tony Fekete*, a bécsi, londoni és párizsi nemzeti könyvtár, az aradi A. D. Xenopol Megyei Könyvtár, továbbá az OSZK, a budapesti Egyetemi Könyvtár, ezen felül a Szépművészeti, illetve az Iparművészeti Múzeum kollekcója tette lehetővé, hogy létrejöjjön az impozáns és nemzeti könyvtárunk nagyszabású kiállításai sorába szervesen illeszkedő, ugyanakkor persze bizonyos kuriozitást sem nélkülöző bemutató. A kiállítás kurátora és a kötet szerkesztője *Granasztói Olga* volt, társkurátorként *Kovács Ilona* irodalomtörténész (a felvilágosodás kori francia irodalom kutatója, az Atlantisz Kiadónál megjelenő *Casanova-válogatás* gondozója nem tévesztendő össze az Országos Széchényi Könyvtár azonos nevű munkatársával) és a művészettörténész *Gellér Katalin* működött közre a kiállítás rendezésében, vala-

* *Veszedelmes olvasmányok. Erotikus illusztrációk a 18. századi francia irodalomban*. Szerk. Granasztói Olga. Bp., 2007. Országos Széchényi Könyvtár–Kossuth Kiadó, 196 p.

mint a kötet tanulmányainak írásában. A bibliofil *Tony Fekete* az erotikus könyvek és műtárgyak gyűjtéséről szóló mives esszéje zárja a tomusban közölt írások sorát. A kiállítás szervezője *Kiss Barbara* volt.

A három tanulmány a „veszedelmes olvasmányokat” három kutatási irányból vizsgálja, ugyanakkor a dolgozatok szerzői maguk is élnek a komplex művelődéstörténeti megközelítés lehetőségével, jól példázva a vizsgált és bemutatott kérdéskör interdiszciplináris jellegét. Magyarországon csak a közelmúltban fordult a kutatói figyelem a libertinus és erotikus művek felé, bár hazai szerző alig akadt – talán az egy *Fekete János* gróf, a *Voltaire*-rel is levelező főúr a kivétel –, aki ilyen jellegű műveket írt volna.

Granasztói Olga e sajátos műfaj kialakulásával, az európai és a francia könyvkultúrában betöltött szerepéről, illetve franciaországi és európai recepciójáról és elterjedéséről ír. Alapos, elsősorban könyvtörténeti szempontú tanulmányában érinti a terjesztés kérdését is, és kitér a cenzúrára, hiszen e könyveket a korszakban – és később is – igyekeztek az olvasóktól távol tartani. Végső soron a nem könnyű beszerzés is hozzájárult ahhoz, hogy főleg a vagyonos arisztokrácia körében vált népszerűvé és kedveltté a műfaj. A recepció kapcsán röviden érinti a kérdéskör magyarországi vonatkozásait, és bemutatja a francia libertinus irodalom XVIII. századi hazai főúri gyűjtőit. (Az aradi könyvtár éppen emiatt vált a kiállítás fontos közreműködőjévé. Aradra került ugyanis a gróf *Erdődy Júlia* és gróf *Csáky István* házaspár hatalmas, mintegy 5000 kötetes francia könyvtára. A téma iránt bővebben érdeklődőknek ajánljuk *Granasztói Olga* két korábbi, a Magyar Könyvszemlében napvilágot látott könyv- és könyvtártörténeti tanulmányát: *A franciás műveltségű magyar arisztokrácia három különleges figurájának portréja* könyvgyűjtő tevékenységük tükrében, 2000; *Egy pesti könyvkereskedés nyugat-európai kapcsolatai a XVIII. század végén*, 2003.)

De végül is milyen könyvek tartoznak a „veszedelmes olvasmányok” kategóriájába? A felvilágosodás korabeli francia irodalom egyik, a „filozófiai” írások vonulatába sorolható különféle értékű és jellegű műveket tárgyalják a kötet írásai, amelyeket összekapcsolt a vallás- és hatalomellenesség, egyfajta kritikai szellem, és az élvezetek, főleg persze a szerelmi élvezetek kultusza. Akadtak köztük ún. gáláns művek, ezek vitathatatlanul erotikusak voltak, ám inkább csak sejtettek, semmint nyíltan kimondtak, így nem sorolhatók a pornográfia körébe. Utóbbiak azzal tűntek ki, hogy semmit sem bíztak a képzeletre, szövegben és képben egyértelműsége törekedtek. Közös jellemzője volt mindkét csoportnak, hogy a szöveghez változatos esztétikai értékű illusztrációk kapcsolódtak. (A művészettörténész *Gellér Katalin* elemzi a metszeteket, és helyezi el azokat a kor művészettörténetében.) Ahogyan popularizálódott az irodalom, a képzőművészet és maga a libertinizmus is, vagyis a francia arisztokrácián kívül más társadalmi rétegekhez is eljutottak a „veszedelmes olvasmányok”, úgy vált egyre inkább jellegtelen, esztétikai értéket nélkülöző tucatárúvá, mesteremberek produktumává a szöveg és a kép. Az illusztrációkat nézve e sorok írója többnyire derültséget, mintsem valami egyéb érzületet tapasztalt, pedig egykor – *Kovács Ilonától* tudjuk – a XVIII. század nagy csábítói ezeket az illusztrációkat is felhasználták hódító hadjáratok során. De hát más idők, más emberek...

Ennek a műfajnak végső soron a történelem vetett véget, nem utolsó sorban a francia forradalmak, amelyek polgáribbá tették a művelődés egészét, és azok az

irodalmi, filozófiai és képzőművészeti konnotációk, amelyek a libertinus és erotikus irodalom legjelentősebb alkotásaiban kétségkívül jelen voltak és megértésükhöz kifinomult ízlésre és műveltségre volt szükség, immár értelmezhetetlenné váltak a szélesebb tömegkultúra számára. Megmaradt tehát a filozófiai tartalmat és a társadalmi kritikát immár teljes egészében mellőző pornográfia. (Jól jellemzi ezt a folyamatot a mintegy száz évvel későbbi magyar alkotó sorsa és művészi pályájának alakulása. *Zichy Mihály* a cári Oroszországban sorra készítette erotikus, sőt sokszor pornográf metszeteit, rajzait az udvar főrangú személyeinek megbízásából. Világról, társadalomról alkotott véleményét más műfajú alkotásaiban kísérelte meg kifejezni, és éppen ezek, a pornográfiával semmilyen kapcsolatba nem hozható művei váltak botrányossá a XIX. század végén.)

A szép kivitelezésű kötet és a figyelemre méltó kiállítás egy eddig jószerivel ismeretlen világ megismeréséhez járult hozzá. A kiállítást *Agh Márton*, a kiadványt *Farkas Anna* tervezte, megjelentetéséért az Országos Széchényi Könyvtárt és a Kossuth Kiadót illeti köszönet.

Pogány György

ÁTADTÁK A SZÉCHÉNYI FERENC EMLÉKÉRMET

Április 28-án, a könyvtáralapító születésnapján adták át a 2008. évi Széchényi Ferenc Emlékérmét. Az idei díjazott

**TÓTH JÓZSEFNÉ KOROMPAY
BORBÁLA,**

az Országos Széchényi Könyvtár
Gyarapítási Osztályának vezetője.

A laudációt Ferenczy Endréné tartotta, aki felidézte a könyvtárosok körében rég ismert axiómát, miszerint a gyarapító szakember a mindenkori anonim halhatatlanságért dolgozik. Azért a halhatatlanságért – akár kíséri tudományos rang, tekintélyes publikációs jegyzék, akadémiai tagság, akár nem –, amelynek alapja a gyűjteményépítés tudománya. E tudományos igényű gyűjteményszervezés példaképe az idei díjazott.

Stiegrád Gábor
(1949–2008)

Stiegrád Gábor 1949. augusztus 16-án született Pécsen. Egyetemi diplomát a Szovjetunióban, Leningrádban (Szentpétervár) 1972-ben szerzett alkalmazott matematika szakon. 1980–1981-ben Gombocz-ösztöndíjjal az Amerikai Egyesült Államokban, a kenti egyetemen folytatott tanulmányokat. Integrált könyvtári számítógépes rendszerek telepítésével és gondozásával foglalkozott. Több fejlődő országban – például Seychelle-szigetek, Fülöp-szigetek, Srí Lanka, Banglades, Dél-afrikai Köztársaság – szakértőként dolgozott az ENSZ szakosított intézményeinek megbízásából, éspedig számítógépes rendszerek honosításában. Meghatározó szerepe volt az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár és az Országgyűlési Könyvtár gépesítésében. Ez utóbbi könyvtárban – utolsó munkahelyén – a könyvtár-gépesítési osztály vezetője volt, emellett az ELTE Könyvtártudományi és Informatikai tanszékén posztgraduális képzések oktatójaként is dolgozott.

* * *

Búcsúzom tőled, nagyszerű kollégánk és drága barátunk, Gábor. Kimondani, leírni is szörnyen rossz ezt, és még rosszabb, hogy ezen nem lehet változtatni. Csak bensőnkben lázonghatunk a sors kegyetlensége miatt, de ezzel sem tudunk újra életre kelteni. Már napok teltek el, és jönnek a hónapok, az évek, az egész jövő – Nélküled.

Szörnyű, és elmúlásodban különösen rossz, hogy Veled egyfelől az emberi elme, az emberi alkotókészség, másfelől pedig az emberség, a jóra való hajlam, az ostobaságot vagy a nagyképű hozzá nem értést pedig (szelíden és nem akármilyen humorral, de néha türelmetlenül is) korholó szó, nem utolsósorban pedig az emberi szeretet is nagy veszteséget szenvedett.

Akik közvetlenül örülhettünk szellemednek és barátságodnak, de az olyanok is, akik „csak” a Tőled kapott ismereteknek és azok, akik a könyvtári és szakmai információs tevékenység korszerű eszközei és módszerei révén – jelentős részben munkád nyomán – végbement megújulásának lehettek használói vagy hasznélvezői, alkotó tevékenységed tanúi voltak és maradnak.

Sikeres munkád akkor sem maradt félbe, amikor hazai tevékenységed jelentős időszakának „bölcsője” és hasznosítója, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, az OMIKK önállósága megszűnt. Az Országgyűlési Könyvtárban folytattad munkádat, az új munkahely lehetőségeivel élve és ottani kollégáid elismerését és szeretetét is kiérdemelve.

Mindazok az eredmények, amelyeket elértél, kivételes képességeid mellett arra a kiemelkedő tudásra is támaszkodtak, amelyet külföldi tanulmányok és munkák révén szerezted. Külföldi barátaid most hozzánk hasonlóan megdöbbenéssel értesülnek halálodról.

Ha munkádhoz nem is, de egyéniségedhez hozzátartozik, hogy nagyszerű barát voltál. Ragaszkodó voltál és megértő – ha gyakran elő is jött csipkelődő, de általában kedves és szeretetteljes kritikád. Mindemellett arra is volt gondod, hogy ha barátainak vagy akár kollégáidnak volt baja, bánata, azt megoszad velük, és ha tudtál, segítsél.

Mindez már csak élő emlék marad, de nem veszítjük el barátságodnak múltó időn is átható örömet, munkásságod eredményeit, és azt az el nem múltó élményt, hogy nagyszerű szellemi alkotóerejű és jellemű, kedves, segítőkész kollégát és jó barátot kaptunk Veled a sorstól, még ha most kegyetlenül vissza is vette tőlünk ezt az oly értékes ajándékot.

Végezetül még hozzátartozóidhoz, barátaidhoz, de munkatársaidhoz és az egész könyvtáros társadalomhoz is fordulok azzal, hogy amit elmondtam nem lehet vigasz nekik, de tudniuk kell, hogy a könyvtárak, a könyvtárosok és – nem utolsósorban – az olvasók milyen sokat köszönhetnek Neked, és érezniük kell azt a sok szeretetet, amit éreztünk Irántad és kaptunk Tőled.

Emlékedet és munkád eredményeit megőrizzük. Pihenj békével, kedves, jó, nagyszerű elméjű barátunk, kollégánk – Gábor!

Vajda Erik

(Elhangzott 2008. április 8-án, a rákoskeresztúri Újköztemetőben.)

A magyar időszaki kiadványok repertóriumai II.

Kertész Gyula munkája (*A magyar időszaki kiadványok egyedi repertóriumai. Annotált bibliográfia*) először a hetvenes évek közepén jelent meg, és mintegy 370 tételt tartalmazott. Második, bővített kiadása, amelyben összeállítója 830-nál is több tételt közölt, 1990 óta fogalom a szakma számára.

Nem érdektelen röviden feleleveníteni, melyek voltak Kertész céljai a repertóriumok bibliográfiájának összeállításakor. Ahogyan azt munkája előszavában írta, egyfelől szerette volna elvégezni a műfaj nemzeti szintű, másodfokú bibliográfiai regisztrálását; másfelől a tájékoztatásban dolgozó könyvtáros kollégák munkáján kívánt könnyíteni. Végül: igyekezett hozzájárulni a Magyarországon elterjedt, ám megvalósulásaiban eltérő elveket tükröző, heterogén műfajelméleti-módszertani kérdések tisztázásához. Az elkészült, monumentális mű csak részben felelt meg szerzője elvárásainak. Mint azt ő maga is jelezte, a közös repertóriumok számbavétele, vagyis azoké, amelyek több időszaki kiadvány nagyobb intervallumban vizsgált anyagát tárják fel, meghaladták az erejét. (Nagyobb intervallumon Kertész a periodikumok esetében megjelenésük teljes idejét, vagy legalábbis több esztendő, míg napilapoknál legalább egy, indokolt esetekben fél évet értett.) Másodikként megjelölt célját ugyanakkor maradéktalanul teljesítette, hiszen „a Kertész” megjelenése óta a magyar időszaki kiadványokkal foglalkozó könyvtárosok és könyvtárhasználók elengedhetetlen segédletének számít. Ami az utolsó említett szándékot illeti, az utóbbi húsz esztendőben született időszaki kiadvány-repertóriumok legalább annyira felemás összképet mutatnak, mint ami az 1990-es műben tükröződött.

Borsos Attila bibliográfiája szemléletét és módszertanát tekintve egyaránt Kertész nyomdokain halad. Közel 500 tétele a napi- és hetilapok, folyóiratok, valamint évkönyvek, kalendáriumok nyomtatott repertóriumainak adatait gyűjti össze. A Kertész-kötet függelékeiben a szerző megjelölte azokat a repertóriumokat, amelyek a kézirat lezárása és a nyomdába kerülés közötti időszakban (1987 és 1988 folyamán) vagy már megjelentek, vagy amelyeknek előkészületeiről tudomást szerzett. Borsos innen átvette az első kategóriába tartozó szinte valamennyi tételt, és kiegészítette a címleírásokat, értelemszerűen kihagyva a másodikból mindazokat, amelyek valamilyen okból mégsem láttak nyomdafestéket. Az ott szereplő munkák némelyike gyaníthatóan pénzhiány miatt maradt kéziratban, gépiratban. (Ha összevetjük a két listát, láthatjuk, hogy például a *Magyar Társadalomtudományi Szemle* [1908–1918] vagy a *Szabolcsi Tanító* [1922–1944] repertóriumai ilyenek.) Akadnak persze olyanok, amelyek kiadását gyaníthatóan a rendszerváltás hiúsította meg; ez történhetett a *Magyar Munkás Párt+Népszava Naptár* (1878–1948) vagy a *Pártépítés* (1950–1956) című kiadványok esetében.

A folytatás erénye továbbá, hogy feldolgozta azokat a közös repertóriumokat, amelyek korábban kimaradtak az összeállításból. (Kérdés ugyanakkor, hogy mire gondolhatott Kertész, amikor munkája előszavában ezek százas nagyságrendjére utalt, hiszen ha valóban így volt, ezek külön kötetet töltenének meg.) Ebben a körben mindenekelőtt Galambos Ferencnek a két világháború közötti időszak sajtótörténetét feltáró áldozatos munkáját kell megemlíteni. Felbecsülhetetlen kutatómunkát végzett, amikor összeállította többek között *A bécsi magyar emigráció újságjai és folyóiratai (1919–1933)* című kiadványt, benne 33 hírlap, hetilap és folyóirat cikkeinek repertóriumával. Hasonlóan átfogó igénnyel született a *Kisebb felvidéki folyóiratok (1919–1938)* áttekintése 14 sajtótermék adataival, vagy a *Kisebb könyvészeti folyóirataink írói és írásai*, valamint a *Két erdélyi folyóirat, a Hittel (1936–1944)* és az *Erdélyi Irodalmi Szemle (1924–1929)*. Ugyanakkor szinte hihetetlen, hogy alapvető repertóriumai közül jónéhány a mai napig egyetlen példányban férhető hozzá (az OSZK folyóirat-olvasó termében).

Borsos Attila bibliográfiája nem csupán az említett tartalmi szempontok alapján tekinthető a korábbi munka folytatásának. Ezt látjuk akkor is, amikor a tételek szerkezetét vesszük szemügyre. Az időszaki kiadványok a címek betűrendjében követik egymást, és nem változtak az annotáció elemei sem. Ahol pedig az összeállító módosított „a Kertész”-hez képest, szerencsés kézzel tette: egyszerűsödött a tipográfiai kép, szűkszavúbbak lettek az annotációk megjegyzései, és lemondott azokról az értékelésekről, amelyekkel elődje a repertóriumok minőségét, praktikusságát jellemezte. A szikárabb megjelenítés ugyanakkor nem jelenti, hogy az adatok kevésbé lennének informatívak. Egyedül talán azt sajnálhatjuk, hogy nem találunk utalást a különböző időszaki kiadványok periodicitására – igaz, ez Kertésznel is csak elvétve fordult elő.

Vessünk egy pillantást a repertóriumok tartalmi jellemzőire! A 490 feltüntetett tétel túlnyomó többsége humán- és társadalomtudományi (irodalom-, történelem-, könyvtár- vagy neveléstudományi, művészettörténeti és filozófiai, szociológiai) vonatkozású sajtótermékre utal, műszaki vagy természettudományos profilút alig többet, mint kéttucatnyit találunk közöttük. (Ez utóbbiak jelentős hányada a székesfehérvári Magyar Alumíniumipari Múzeum gondozásában, az *Ipartörténeti források* sorozatban jelent meg.) Ezen a területen tehát minden bizonnyal találnak tennivalót a jövőben a kiadvány-repertorizálással foglalkozók. Mielőtt azonban ítéletet mondanánk az érintett területek orgánumainak feldolgozottságáról, nem árt felidézniünk azt a tényt, hogy az alkalmazott tudományok esetében nemhogy a könyvtári segédletek, de maguk a folyóiratok is legtöbbször kizárólag elektronikus formában található meg, vagyis alulreprezentáltak a kiadványban félrevezető.

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy bizonyos témák iránt megélnékül az érdeklődés. Ilyen a hittudomány, illetve a különböző egyházakhoz köthető kiadványok feldolgozása, hiszen ezek közül mintegy kéttucatnyi időszaki kiadvány repertórium készült el az utóbbi években. Előrelépés történt a könyvtári, könyvtártudományi folyóiratok feldolgozásában is: ezt jelzi a 11 újonnan megjelent repertórium (amirehhez hozzászámíthatjuk Galambos Ferenc vonatkozó munkáinak további 7 tételét). Hasonlóképpen öröndetes, hogy a múzeumok évkönyveinek repertorizálása is nagyobb lendületet kapott (20-nál több kiadvány sorolható ide), lévén az említett műhelyek a helytörténeti kutatás központjai, amelyek szervezik és számon tartják a megyékben folytatott tudományos tevékenységet.

Ha a formai jellemzőket vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy a repertóriumok egynegyede önálló kötetként jelent meg. Ugyanezt az arányt mutatják a gépiratos–kéziratos összeállítások, megint csak utalva Galambos Ferenc munkásságára. Amennyiben a jövőben szisztematikus munka indul a hiányok és a még kevésbé feldolgozott területek feltérképezésére, úgy első lépésként cseket az – általában szakdolgozatokként született repertóriumokat – lenne érdemes áttekinteni, és hozzáférhetővé tenni az arra érdemeseket. Az Országos Széchényi Könyvtárban (a folyóirat-olvasóban vagy a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban) fellelhető egy példányos munkák csak így válhatnak hasznossá az olvasóközönség számára. kerülhetnének be a kutatás vérkeringésébe.

Ami a kiadványok földrajzi megoszlását illeti, feltűnik, hogy mennyire hangsúlyosan vannak jelen a határon túli szellemi műhelyek produktumai. 28 összeállítás a Kárpát-medencei magyar közösségek, további 5 a nyugati emigráció kiadványait dolgozza fel. A két világháború közötti időszak felvidéki szellemi életéről és a baloldali emigrációról a már említett Galambos-féle kötetek adnak áttekintést. Együttes számuk így meghaladja a 80-at, vagyis a tételek egyhatoda ide tartozik. Ami viszont meglepő, az az idegen nyelvű hungarika-anyag iránti érdeklődés (pontosabban annak hiánya).

Kertész Gyula harminc évvel ezelőtt azt remélte, hogy a számítástechnika – akkoriban még csak körvonalazódó – lehetőségeire építve, belátható időn belül megteremthető lesz a repertóriumok nemzeti bibliográfiai szintű feltárása. A technikai feltételek azóta valóban hihetetlen mértékben fejlődtek. Ugyanakkor például a bibliográfiai munka nem követi a változásokat: az irodalomtudomány szakbibliográfiáját utoljára 1990-ben állították össze, a történelemtudományé a '90-es évek elején néhány évet élt meg. Ami az időszaki kiadványokat illeti, előbb-utóbb nem kerülhető meg a csupán elektronikus formában létező repertóriumok számbavétele. Néhány cím annak érzékeltetésére, hogy fontos kiadványokról van szó: *BUKSZ, Kortárs, Holmi, Hítel, Irodalomtörténeti Közlemények, Magyar Szemle, Múltunk, Századok* stb. Ezt a hiányosságot igyekszik pótolni az Országos Széchényi Könyvtár február óta működő új szolgáltatása, a HUMANUS (Humán tudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa), amely honlapján – az „Egyéb források” alatt – folyamatosan bővíti az elektronikus formátumú folyóirat-repertóriumok adatait. Számos kiadvány esetében persze még ebben a formában is hiába keressük a repertóriumokat. Ismét csak a teljesség igénye nélkül: *Helikon, Irodalomtörténet, Nagyvilág, Műhely, História, Magyar Könyvszemle, Magyar Lettre Internationale, Pro Philosophia Füzetek, Pannonhalmi Szemle, Pro Minoritate, Ki-sebbségkutatás, Honismeret* stb.

Ha komolyan vesszük Kertész Gyula örökségét, akkor könyvtárak, kutatói műhelyek, egyetemek összehangolt bevonásával kialakított stratégiai tervre lenne szükség, hogy elvégezzük a ránk testált feladatot. Borsos Attila kötete nagymértékben hozzájárul az adósság törlesztéséhez.

(Borsos Attila: A magyar időszaki kiadványok repertóriumai II. Annotált bibliográfia. Bp., 2008. Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat Kiadó [Nemzeti Téka])

Vasbányai Ferenc

Pázmány Pétertől a világhálóig – Könyvtárak Tatabányán

Mindig jó érzés tölti el az embert, ha látja, hogy ebben a versenyszellemű világban a könyvtárak a kor követelményeihez igazodva, a legújabb technikai lehetőségekkel élve igyekeznek felhívni magukra a figyelmet. Ennek kiváló példája a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár DVD-je, amely az NKA támogatásával készült.

A DVD címe (*Pázmány Pétertől a világhálóig*) igen találó, jól mutatja, hogy ma milyennek kell lennie a könyvtárnak ahhoz, hogy megállja a helyét: egyaránt kell őriznie a múlt értékeit és haladnia a korrallal. A tízperces filmben narrátor mutatja be a megyei könyvtárat, majd nyolc reklámspottal igyekeznek népszerűsíteni a szolgáltatásait.

A Tatabánya könyvtári ellátását biztosító könyvtárak felsorolását követően tehát a megyei könyvtár bemutatása következik. Megtudhatjuk, mi minden rejlik a könyvtár állományában a helyismereti anyagtól a muzeális gyűjteményen át az idegen nyelvű kötetekig és a hangoskönyvekig. A szabadpolcokon található olvasnivalókat bárki láthatja, aki betér a könyvtárba, a raktár azonban a rendszeresen idelátogatók számára is ismeretlen terület. Így még az utóbbiaknak is tud újat mutatni ez a film, amely a raktárba is bepillantást enged egy-egy kép erejéig. Eligazítást kapunk arra vonatkozólag, hogy mi a különbség a látogató és az olvasójegy között, de a hagyományos és – az intézmény honlapján is elérhető – elektronikus katalógus használatába is betekintést nyerünk. A könyvtár kiadói, valamint módszertani tevékenysége mellett többek között abból is ízelítőt kaphatunk, milyen színes programokkal várják a könyvtár munkatársai az érdeklődőket, felnőtteket és gyermekeket egyaránt, az internethasználói képzésektől egészen Berecz András előadóstéjéig.

A készítők igyekeztek minden használói korosztály képviselőjét felvonultatni a filmben, az egészen kicsiny gyermekektől a nyugdíjasokig, hiszen kortól függetlenül bárki találhat kedvére való szolgáltatást a megyei könyvtárban.

A reklámspotokban szakdolgozatához anyagot gyűjtő fiatal lány, DVD-t kölcsönző fiatalember, internetező gyerekek vagy éppen az Ausztráliában élő unokájával e-mailező nyugdíjas hölgy egyaránt felbukkan. Az egyik reklámban a nagypapa unokája kérdésére sommásan a következőképpen fogalmazza meg, mi is a könyvtár: „Régen az volt az internet.” Minden spot – egy mosolygós könyvtáros hölgy szájából elhangzó – „Találkozzunk a könyvtárban!” szlogennel zárul, és valóban, aki ezt a kedvescsináló képekben bővelkedő filmet megnézi, bizonyára kedvet érez majd, hogy eleget tegyen a kedves invitálásnak.

(Az oroszlanói és a tatabányai televízió által készített film és reklámspotok a könyvtár honlapján is elérhetőek: http://www.jamk.hu/jamk_video.htm)

Tóth Andrea

50 SZÁZALÉKOS KEDVEZMÉNY A LUCIDUS KIADÓNÁL

A Lucidus Kiadó 2008. április 1-jétől féláron kínálja a Kisebbségkutatás Könyvek-sorozat alábbi köteteit:

Barta János-Papp Klára (szerk.): „Nincsen nekünk több hazánk ennél...” Tanulmányok a Bocskai-felkelés történetéhez	3200 Ft helyett 1600 Ft
Biborbanszületett Konstantín: A birodalom kormányzása (Kétnyelvű)	3900 Ft helyett 1950 Ft
Eckhardt Sándor: A francia forradalom eszméi Magyarországon	2400 Ft helyett 1200 Ft
Fábri István (szerk.): Kisebbségi lét és érvényesülés. A magyar lakosság munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében	2200 Ft helyett 1100 Ft
Kovács József László: A soproni Parnasszus. Sopron-Ödenburg kétnyelvű irodalma a kezdetektől napjainkig	2900 Ft helyett 1450 Ft
Köpeczi Béla: Rákóczi útjain	2200 Ft helyett 1100 Ft
Miskolczy Ambrus: Határjárás a román–magyar közös múltban	3400 Ft helyett 1700 Ft
Niederhauser Emil: Magyarország és Európa	2700 Ft helyett 1350 Ft
Péntek János (szerk.): Magyarul megszólaló tudomány	2800 Ft helyett 1400 Ft
Pomogáts Béla: Változó Erdély	2250 Ft helyett 1100 Ft
Rátz Kálmán: A pánszlávizmus története	2450 Ft helyett 1200 Ft
Szekfű Gyula (szerk.): A magyarság és a szlávok	2200 Ft helyett 1100 Ft
Takács Péter: Bánffy Miklós világa	2800 Ft helyett 1400 Ft
Tóth Judit: Státuszjogok	3200 Ft helyett 1600 Ft

A megrendeléseket utánvétellel, írásos megrendelés esetén átutalással teljesítünk. Érdeklődni lehet: cholnokj@mol.gov.hu;

Postai címünk: 1192 Budapest, Gomb u. 7.; fax: 225-2866.

Szükség esetén az igényelt könyvek elszállíthatók a Budapest I. ker., Hess András tér 5., fsz. 83. alatti szerkesztőségéből.

